

William Shakespeare

Kralj Lear

s engleskoga preveo
Milan Bogdanović

SADRŽAJ

PRVI ČIN	4
DRUGI ČIN	33
TREĆI ČIN	55
ČETVRTI ČIN	78
PETI ČIN	104
RJEČNIK	122

LICA

LEAR, britanski kralj
FRANCUSKI KRALJ
BURGUNDIJSKI VOJVODA
VOJVODA CORNWALL Learovi zetovi
VOJVODA ALBANY
GROF KENT
GROF GLOSTER¹
EDGAR, Glosterov sin
EDMUND, Glosterov kopilan
OSWALD, Gonerilin dvorski
CURAN, dvoranin
PRVI
DRUGI VITEZ
TREĆI
PRVI ČASNIK
DRUGI
LUDA²
LIJEČNIK
PRVI
DRUGI GLASNIK
TREĆI
STARAC, Glosterov zakupnik
PRVI
DRUGI SLUGA u vojvode Cornwalla
TREĆI
GONERIL
REGAN Learove kćeri
CORDELIJA
VITEZOVI, ČASNICI, VOJNICI, SLUGE

Događa se u Britaniji

¹ Burgundija je nekada bila vojvodina u istočnom dijelu današnje Francuske. - Cornwall je i danas grofovija u jugozapadnom uglu Engleske. - Kraja, koji bi se zvao Albany, nema u današnjoj Engleskoj. Po Holinshedu zvao se tako jedan kraj u sjevernoj Engleskoj. - Kent je grofovija u jugoistočnom kutu, a Gloster (piše se i Gloucester) u zapadnom dijelu Engleske.

² U starije doba držali su vladari na svojim dvorovima posebne lakrdijaše (dvorske lude), koji su ih u dokolici svojim šalama zabavljali.

PRVI ČIN

PRVI PRIZOR

Svečana dvorana u palači kralja Leara

(Uđu Kent, Gloster i Edmund)

Kent. Mislio sam, da je kralju draži vojvoda albanski nego cornwallski.

Gloster. Uvijek se tako činilo, - ali sad, gdje hoće da podijeli kraljevinu, ne vidi se, kojega vojvodu više cijeni, jer su dijelovi tako najednako odmjereni³, da ni najpomnije istraživanje ne bi moglo ni u jednoga naći veću vrijednost.

Kent. Nije li vam ovo sin, milorde?

Gloster. Morao sam ga, gospodine, o svom trošku othraniti. Toliko sam puta porumenio, kad ga je trebalo priznati, te sam sad već otvrdnuo u tom.

Kent. Ne razumijem vas.

Gloster. Ali mati ovog momka me je razumjela, gospodine, pa je onda zatešćala i prije joj se našao sin u kolijevci nego muž u postelji. Nazirete li u tom neki prestupak?

Kent. Ne mogu da žalim, što se prestupak dogodio, kad mu je posljedak tako pristao.

Gloster. Ali imam i zakonita sina, gospodine - bit će godinu dana stariji od ovoga, no ipak mi nije draži. Ovaj je ugursuz ponešto drsko došao na svijet, prije nego je bio pozvan, ali mati mu je bila lijepa. Bilo je veselo i zabavno, kad se začeo, pa je trebalo priznati kopilana. - Poznajete li ovog plemenitog gospodina, Edmunda?

Edmund. Ne poznajem, gospodaru.

Gloster. Grof Kent. Zapamtite za svagda, da je on moj dični prijatelj.

Edmund. Vaš sam sluga, gospodine.

Kent. Moram vas voljeti i molim vas, da se bolje upoznamo.

Edmund. Gospodine, truditi ću se, da to zaslužim.

Gloster. Bio je devet godina u svijetu i opet će natrag.

³ Ovo se tiče dijelova, određenih za Goneril i Regan. Kordeliji je namijenjen veći dio.

William Shakespeare: Kralj Lear

(Trublje napolju)

Kralj dolazi.

(Uđu Lear, Cornwall, Albany, Goneril, Regan, Cordelija i pratnja)⁴

Lear. Dovedite vladara francuskog
I burgundskoga, Gloster.

Gloster. Hoću, kralju.

(Odu Gloster i Edmund)

Lear. A dotle ćemo skrovit naum svoj
Objavit. - Amo zemljovid! - Jer znajte,
U tri smo dijela svoje kraljevstvo
Razdijelili i namjera je naša,
Da stresemo sa svoje starosti
Sve brige i sve napore pa da ih
Na mlađe sile svalimo i tako
Rasterećeni da se vučemo
U susret smrti. Sine Cornwall
I jednako nam dragi Albany,
U ovaj čas je stalna volja nam
Odredit miraz našim kćerima,
Da budući se spriječe razdori,
Kralj francuski i vladar burgundski,
Takmaci dični oko ljubavi
Najmlađe naše kćeri, borave
Na dvoru nam već dugo zaljubljeni
I čekaju naš odgovor. - Al čujmo,
O kćerke moje, - jer sad hoćemo
Odreći se i vlasti i zemalja
I državnih posála - koja će
Izjavit nam, da najviše nas ljubi?
Da uzmognemo najobilnije
Darivat ondje, gdje i priroda
I zasluga to ište. Goneril,
Govori prva, prvorođena.

Goneril. O gospodaru, više ljubim vas
No što je riječ obuhvatiti kadra,
Srdačnije no očni vid, slobodu
I svemir, više nego sve, što može
Ocijenit se, a sjajno je i rijetko -

⁴ S kraljem može doći i luda (u ovom prizoru kao nijemo lice).

William Shakespeare: Kralj Lear

Da postignete bolju trećinu
No sestre vaše? Zborite nam.

Cordelija. Ništa,
Moj gospodaru.

Lear. Ništa?

Cordelija. Ništa.

Lear. Od ništa bit će ništa. Zborite
Još jednom.

Cordelija. Ja ne mogu nesretna
Na usta svoje srce podići.
Ja ljubim vaše veličanstvo, kako
To dužnost ište - ni više ni manje.

Lear. Što? Kako? Kćerko moja, popravite
Svoj govor malko, jer će sreću vam
Pokvarit.

Cordelija. Dobri gospodaru, vi ste
I rodili me i odgojili
I ljubili - i ta vam dobročinstva
Naplaćujem valjano: slušam vas
I ljubim vas i poštujem nada sve.
Al ako sestre, kako vele, samo
Vas ljube, čemu njima muževi?
Da ja se udam, s mojom zakletvom bi
Moj muž i pola ljubavi mi steko
I pola pažnje i pokornosti.
Ja zaista se nikad neću udat
Ko sestre mi, da samo oca ljubim.

Lear. Je li to tvog srca glas?

Cordelija. Da, gospodaru
Moj.

Lear. Tako mlada, pa toliko tvrda!

Cordelija. Ne, tako mlada - tako istinska.

Lear. Pa dobro dakle. Tvoja istina
Nek bude miraz tvoj. Jer tako mi
Sunčanog svijetlog koluta - i noći
I Hekatinih⁷ otajstva, sve moći
Tjelesâ nebeskih, od kojih mi
I živimo i ginemo⁸ - ja stresam
Sa sebe svaku brigu očinsku
I zajedništvo krvno nam i srodstvo.

⁷ Hekata, u staro doba božica mjeseca noći i podzemnoga svijeta, zaštitnica svih vračeva i vračarica.

⁸ U Šekspirovim se dramama često spominje moć, koju zvijezde vrše u ljudskom životu, osobito u 2. prizoru ovoga čina.

Za tuđinku se smatraj dovijeka
Mom srcu tî i meni. Divlji Skit⁹
Il onaj, što se svojom djecom hrani
I glad svoj toli, bit će jednako
Mom srcu blizak, jednako ću njega
Pomagati i žalit ko i tebe,
Što nekad kći mi bješe.

Kent. Dobri kralju -

Lear. Ušuti, Kente, ne staj među zmaja
I njegov bijes!¹⁰ Nju ljubljah najviše
I htio sam u njenoj blagoj njezi
Otpočinuti. - Idi, kloni se
Mog pogleda! I ko što ću u grobu
Svoj pokoj naći, tako otkidam
Od tebe srce očino. - Dozov'te
Francuskog kralja. - Tko se miče? - Zov'te
Burgundijca mi. - Albany i Cornwall,
Sa dijelovima naših dviju kćeri
I ovaj treći dio uživajte -
A nju nek uda njena oholost,
Što iskrenošću nazivlje je ona.
Obojici vam evo predajem
Svu vlast, svu moć, sva velja odličja,
Što s veličanstvom idu zajedno -
A sami ćemo mi po mjesec dana
Sve naizmjenice kod vas boraviti -
I samo sto zadržat vitezova,
Što vi ćete ih izdržavati.
Tek naslov će nam ostat kraljevski
I časti - vlada pak i prihodi
I uprava nek sva je vaša, sinci.
A da se sve to utvrdi, taj vijenac¹¹
Podijelite između sebe.

Kent. Leare

Moj uzvišeni, u kom vazda kralja
Svog štovao sam, koga ljubio sam
Ko oca, slijedio ko gospodara,
Ko velikoga zaštitnika svog
U molitvama spominjao -

Lear. Luk je

Savit i zapet - uklanjaj se strijel!

⁹ U Šekspirovim se dramama često spominje moć, koju zvijezde vrše u ljudskom životu, osobito u 2. prizoru ovoga čina.

¹⁰ Lear ispoređuje sebe ovdje s bijesnim zmajem i neće, da ga itko od tog bijesa odvraća.

¹¹ U originalu coronet. To je kraljevski vijenac (dijadem), a ne kruna.

Kent. Nek leti samo, makar šiljak joj
I do srca mi prodro! Nek je Kent
Neuljudan, kad Lear je mahnit. Starče,
Što radiš ti? Zar misliš, da se boji
Poslušnost zborit, kada moć se sklanja
Do laskanja? Ne, iskren bit je časno,
Kad moć poludi. O, poreci riječ,
Razberi se, obuzdaj strašnu naglost.
Životom jamčim, valjan mi je sud,
Da najmlađa te kćerka ne ljubi
Najmanje - nije pusto ono srce,
Što tihi glas ne ječi mu prazninom.

Lear. O - dosta, Kente, tako ti života!

Kent. Zalagao sam vazda život svoj
Tek protiv tvojih dušmana - i nije
Izgubiti ga strah me, kad se radi
O tvome dobru.

Lear. Ispred očiju mi!

Kent. O gledaj bolje, Leare - zauvijek
Da budem tvome oku vjeran cilj.¹²

Lear. Apola¹³ mi -

Kent. Apola mi, o kralju,
Zaludu zoveš svoje bogove.

Lear. O robe! Huljo!

Albany i Cornwall. Gospodaru dragi,
Umirite se.

Kent. Ubij liječnika
I podaj plaću gadnoj bolesti.¹⁴
Poreci dar - il dokle mogu vikati,
Govorit ću, da krivo činiš.

Lear. Čuj me,
Čuj, odmetniče, podanstva ti tvoga: -
Navesti si nas gledao, da svoju
Riječ pogazimo - što se nikad nismo
Usudili - i drsko stupiti
Med našu moć i našu odluku -
Što ne može ni naša ćud podnesti
Ni dostojanstvo - zato ćemo mi

¹² U originalu: The true blank of thine eye. - Blank je bijela točka u nišanu. H. Conrad prevodi: Das treue weisse Ziel für deine Augen. Ovo je mjesto dosta nejasno.

¹³ U ovoj se drami spominju stari rimski bogovi, napose Apolon, Jupiter, Junona i Kupido, jer bi se radnja imala zbivati u staro pretkršćansko doba. Protiv toga doduše govore mnogi anahronizmi, osobito u Glosterovoj drami, ali to ne može da umanjí umjetničku vrijednost tragedije.

¹⁴ Ta je gadna bolest jamačno himba starijih kćeri.

William Shakespeare: Kralj Lear

Poslužiti se svojom vlašću još
I tebi platit. Dajemo ti pet
Još dana, da se spremiš, kako ćeš se
Zaštiti od svjetskih nevolja,
A šesti dan ćeš mrska svoja leđa
Okrenut našem kraljevstvu - pa ako
Na deseti se još te nađe dan
U zemlji našoj prognano ti tijelo,
U onaj čas će umrijet. Otale!
Poreći neću toga - Jupitra mi!

Kent. Pa zbogom kralju! Kad me goniš tako,
Slobode ću i drugdje naći lako.

(Kordeliji)

Zaštitili te bozi, djevo mila,
Što misao poštenu nisi krila.

(Regani i Gonerili)

A vaše riječi djelom stvorile se,
Da slatki govor dobar plod donese. -
O knezovi, sad Kent vam veli zbogom,
U novu zemlju starom stupa nogom! (Ode)

(Trublje. Vratí se Gloster s francuskim kraljem, burgundijskim vojvodom i pratnjom)

Gloster. Francuske evo i Burgundije,
Moj gospodaru dični.

Lear. Vladaru
Burgundije, vi čujte mene prvi,
Što moju kćer ste s ovim kraljem skupa
Zaprosili. Što zahtijevate najmanje
Za miraz njezin, da se prosidbe
Ne okanite?

Burgundijski vojvoda. Vaše veličanstvo,
Tek ono ištem, što je ponudila
I vaša visost. Manje nećete
Ni vi da date.

Lear. Dični vojvodo,
Dok draga bješe, cijenismo je tako,
Al sad je pala cijena njezina.
Tu stoji ona. Ako li se nešto
Ili sve na ovom, biću neznatnom
- Uz vašu nemilost, bez ičeg drugog -

Dovoljno sviđa vašoj milosti,
E - nek je vaša.

Burgundijski vojvoda. Ne znam odgovorit.

Lear. Želite li je s njenim manama
- Bez prijateljâ, čedo naše mržnje,
Što miraz mu je kletva naša, što smo
Otuđili ga sebi prisegom -
Da uzmete il ostavite?

Burgundijski vojvoda. Kralju
I gospodaru, kad je tako, onda -
Oprostite mi - nema izbora.

Lear. Pa ostavite nju, gospodine,
Jer tako meni Stvoritelja moćnog,
Sve njeno sam vam blago rekao.

(Francuskom kralju)

A vama velim, kralju veliki,
Da neću vašoj ljubavi se tako
Iznevjeriti, da vam dam za ženu,
Na koju mrzim. Zato molim vas,
Valjanijemu cilju svoju ljubav
Obratite no tom stvorenju, što ga
I priroda se stidi gotovo
Za svoje priznat.

Francuski kralj. To je vrlo čudno,
Da ona, što je malo prije vam
Još bila blago najveće i predmet
Sve vaše hvale, melem starosti
I najbolja i najdraža - u tinji
Čas nešto tako strašno počini,
Da zderala je sa sebe taj teški
Plašt vaše milosti. I njezin grijeh
Zacijelo je neprirodan toliko,
Da čini se strahovit - ili se
Rasplinula vam ljubav pređašnja.
Ne mogu o njoj to da vjerujem
I nikad neće razum vjeru tu
Bez nekog čuda u mene usadit.

Cordelija. Ja molim vaše veličanstvo - ako
To biva zato, što u mene nema
Vještine one klizave i glatke,
Da govorim, što ne namjeravam
(Jer što god hoću, to ću i učinit
Još prije nego velim) - recite,
Da nije niti ljaga sramotna

A ni umorstvo ni opačina
Ni gadan čin ni korak nečastan,
Što oduze mi vašu prijazan
I milost - nego neki nedostatak,
Zbog kojega bogatija sam -: oko,
Što uvijek zahtijeva i takav jezik,
Te radujem se, što ga nemam - premda
Taj nedostatak lišio me vaše
Naklonosti.

Lear. O bolje, da se nisi
Ni rodila, kad nisi znala bolje
Da omiliš mi.

Francuski kralj. Zar je samo to -
Uzdržljivost, što često ne može
Izreć i svoju misao, al hoće
I z v r š i t i je? - Ej, gospodine
Burgundijski, što velite o gospi?
Ne - ljubav nije ljubav kad se miješa
Sa obzirima, koji su daleko
Od glavne stvari. Hoćete li je?
Tek sam sebi ona vam je miraz.

Burgundijski vojvoda. O kralju Leare, dajte onaj dio
Što sami ste ga ponudili, i ja
Za ruku evo primam Kordeliju
Ko vojvotkinju burgundsku.

Lear. Ne, ništa.
Prisegnuo sam - ja sam postojan!

Burgundijski vojvoda. E onda žalim, jer ste oca tako
Izgubili, te morate i muža
Izgubiti.

Cordelija. Bog s vama, vojvodo. -
Kad ljubav mu za blagom samo teži,
Ja neću bit mu ženom.

Francuski kralj. Divotna
Cordelija, što najbogatija si
U uboštvu i najljubljenija
U preziru i najuglednija
U poniženju - tebe uzimljem
I sve vrline tvoje. Slobodno mi
Nek bude uzet, što je odbačeno.
O bozi! Čudno, što se ljubav moja
Rasplamtjela do vrućeg poštovanja
Od njihovoga hladnog preziranja.
Kći bez miraza, što je stekoh sada,
U lijepoj našoj Francuskoj nek vlada.
Za čitavu Burgundiju ja neću

William Shakespeare: Kralj Lear

Da dam tu divnu, necijenjenu sreću.
Oprosti se, iako mrze na te -
Za taj gubitak čeka naknada te.

Lear. Nek bude tvoja, kralju - jerbo mi
Zaboravimo, da nam bješe kći,
I nećemo je više vidjeti,
Pa zato idi ispod našeg krova
Bez ljubavi nam i bez blagoslova. -
Al hajdmo, dični vojvodo.

(Trublje. Odu Lear, Burgundijski vojvoda, Cornwall, Albany, Gloster i pratnja)

Francuski kralj. Oprosti se sa svojim sestrama.

Cordelija. Vi blago oca moga, - vlažna oka
Cordelija vas sada ostavlja.
Ta znam vas, al sam sestra vam i neću
Da vaše mane pravim imenom
Nazovem. Ali ljubite nam oca,
Povjeravam ga vašoj ljubavi,
Što sada ste je vi iskazale.
Al da sam, jao, jošte njemu draga,
Na bolje mjesto ja bih spremila ga.
Sad zbogom obje!

Regan. Nemojte nas učit,
Što nam je dužnost.

Goneril. Samo nastojte
Ugodit svome gospodaru, što mu
Fortuna vas ko milostinju dade.
U ljubavi jer vi škrtarili ste,
To pravo je, što nju izgubili ste.

Cordelija. Što himba krije, vrijeme će iznaći,
Sramoti grješnik ne može umaći.
Ostajte sretno.

Francuski kralj. Hajdmo, Cordelija.

(Odu francuski kralj i Cordelija)

Goneril.¹⁵ Sestro, nije mala stvar, o kojoj hoću da ti govorim, a mnogo nas se tiče jedne i druge. Mislim, da naš otac hoće večeras da ode odavle.

Regan. O tom nema sumnje - i to k vama, a drugi će mjesec k nama.

¹⁵ U ovom je kratkom dijalogu pregnantnim crtama prikazan Learov značaj.

Goneril. Eto vidite, kako je starac hirovit. Ono, što smo danas od toga vidjele, bilo je i previše. Uvijek je najviše ljubio našu sestru i odviše je jasno, da ju je sada sasvim nerazumno odbacio.

Regan. To je slaboca njegove starosti - ali on je oduvijek sam sebe vrlo loše poznavao.

Goneril. I onda, dok je još bio mladi i krepčiji, bio je sama naglost, - a sada, kad je ostario, treba da se bojimo ne samo onih mana, koje su se odavno ukorijenile, nego pored toga i one uporne tvrdoglavosti, što je sa sobom donosi nemoćna i gnevljiva starost.

Regan. Zacijelo nam prijete takvi prevrtljivi napadaji, kao što je Kentovo progonstvo.

Goneril. Bit će još kojekakvih udvornosti na oproštaju između njega i francuskoga kralja. Molim vas, budimo složne. Ako se naš otac bude ovako lakomisleno služio svojim ugledom, kao što sada čini, ova će nam posljednja odreka donijeti samo štetu.

Regan. Još ćemo o tom razmišljati.

Goneril. Treba nešto da uradimo i to, dok je vruće.

(Odu)

DRUGI PRIZOR

Trijem u gradu grofa Glostera¹⁶

(Uđe Edmund s pismom)

Edmund. Ti, prirodo, si moja božica
I tvome samo služim zakonu.
Al zašto da me kleti običaj
Toliko tišti - zašto podnosim,
Da ljudsko me cjepidlačenje plijeni,
Jer dvanaest il četrnaest sam mjeseci
Za bratom? Zašto kopile? I zašto
Nezakonit sam, kad su jednako
Valjano moji udi složeni
I junačan mi duh i skladan lik
Ko onom, što je gospa čestita
Porodila ga? Zašto žigošu
Kopilanstvom, nezakonitošću

¹⁶ Neki misle, da bi se čitav ovaj 2. prizor imao zbivati na dvoru kralja Leara, ali onda bi bilo nerazumljivo, da se Edgar poslije vraća u očinski dom (II, 1), kad čuje, kolika mu opasnost prijete.

William Shakespeare: Kralj Lear

Nâs, što u krađi vatrenoj¹⁷ smo više
Krepkoće i jedrine primili,
No što se igda potroši na gradnju
Sveg onog soja bluna, što se začnu
U mlakoj, tromoj, truloj postelji,
Ni u snu ni na javi? - Dakle znaj,
Ti zakoniti Edgare, ja moram
Da stečem tvoju zemlju. Očevu
Imade ljubav i kopilan Edmund,
Ko zakoniti. Zakoniti! Lijepa
Riječ! Ele, ti moj zakoniti - ako
Pisamce ovo upali i ako
Za rukom pođe moja zamisao,
Kopilan će nadmašit zakonitog. -
Ja rastem, cvjetam. - Bozi, štitite
Kopilane.

(Uđe Gloster)

Gloster. Ovako prognan Kent,
A Francuz gnjevan otišao. - Pa i
Kralj otišao sinoć! Odrekao se
Sve vlasti! Izdržavanje tek ište!
A sve u jedan tren. - Ej, Edmund,
Što novo?

Edmund. Ništa, gospodaru, molim.

(Sakrije pismo)

Gloster. Zašto se tako živo trudite, da sakrijete to pismo?

Edmund. Ne znam ništa novo, gospodaru.

Gloster. Nekakav ste list čitali.

Edmund. Ništa gospodaru.

Gloster. Ništa? Pa čemu ste ga onda tako zbunjeno u džep spremili? Ono, što zaista nije
ništa, ne treba tako sakrivati. Dajte amo - amo nije ništa, neće mi trebati naočari.

Edmund. Molim, gospodaru, oprostite. Pismo je od mog brata i nisam ga svega pročitao -
ni koliko sam ga dosad proučio, nije, mislim, zgodno, da ga vi čitate.

Gloster. Dajte mi pismo, gospodine.

Edmund. Učinit ću krivo, i ako ga zadržim i ako vam ga dadem. Sadržaj mu je nevaljao -
toliko sam dosad razumio.

Gloster. Da vidimo, da vidimo.

¹⁷ U "nezakonitom" ("ukradenom") ljubavnom zagrljaju roditelja koji je obično mnogo vatreniji od "zakonitog".

William Shakespeare: Kralj Lear

Edmund. Da opravdam brata, nadam se, da je to samo zato napisao, da iskuša moje poštenje.

Gloster (čita). "Sadašnje uredbe i poštovanje prema starosti ogorčavaju nam svijet u najljepše doba života - ne daju nam naše blago, dok tako ne ostarimo, da mu se više ne možemo radovati. Počinjem shvaćati, da je glupo i ludo robovati, kad nas gnjavi staračka tiranija, koja ne vlada zato, što ima moć, nego zato, što je trpimo. Dodite k meni, da vam uzmognem više o tom kazivati. Kad bi naš otac htio spavati, dokle ga ja ne probudim, uživali biste zavisijek polovicu njegovih prihoda i bili biste ljubimac svog brata

Edgara."

Hm! Urota! - "spavati, dokle ga ja ne probudim, uživali biste zavisijek polovicu njegovih prihoda". - Moj sin Edgar! Njegova ruka da je to mogla napisati? U njegovu srcu i mozgu da se to moglo roditi? - Kada ste dobili to pismo? Tko ga je donio?

Edmund. Nitko ga nije donio, gospodaru - u tom i jest majstorija. Netko mi ga je bacio kroz prozor u sobu, pa sam ga našao.

Gloster. Znaš li pouzdano, da je to rukopis tvog brata?

Edmund. Da je sadržina dobra, smio bih se zakleti, da je njegov - ali kad na to pomislim, volim držati, da nije.

Gloster. Njegov je.

Edmund. Ruka je njegova, gospodaru, ali se nadam, da mu srce nije u pismu.

Gloster. Nije li vas nikad prije o toj stvari ispitivao?

Edmund. Nikad, gospodaru, ali sam često slušao, gdje je tvrdio, da bi trebalo - kad sinovi poodrastu, a ocevi malakšu - da otac bude sinu štićenik, a sin da upravlja njegovom imovinom.

Gloster. O nitkove! Nitkove! - Pa to upravo i jest smisao njegova pisma! - Gadni nitkove! Opaki, kleti nitkove i skote! Gori od skota! - Idite, potražite ga, hoću da ga uhvatim. - Priljavi nitkove! - Gdje je?

Edmund. Ne znam pravo, gospodaru. Bolje će biti, da zasad obuzdate svoj bijes protiv mog brata, dok vam ne pruži boljih svjedočanstava o svojoj namisli. Tako ćete poći pravim putem - naprotiv, ako budete silovito protiv njega postupali i njegovu namjeru loše shvatili, to će teško raniti vašu čast i do temelja rasklimati njegovu poslušnost. Smio bih svoj život založiti, da je ovo zato napisao, da iskuša moju ljubav prema vašem gospodstvu, a bez ikoje druge štetne namisli.

Gloster. Mislite li?

Edmund. Ako vaša milost drži, da je zgodno, odvest ću vas, gdje ćete moći slušati, kako mi o tom govorimo, pa ćete se na svoje uši uvjeriti. A da nimalo ne odgađamo, neka to bude još večeras.

Gloster. On ne može da bude takva nakaza -

Edmund. I nije - zacijelo.

Gloster. Svom ocu, koji ga tako nježno i od sveg srca ljubi. - Grom i pakao! - Edmund, pronađite ga, uvucite mu se u srce, molim vas - postupajte, kako vam razum veli. Dao bih sve, što imam, da pouzdano doznam.

Edmund. Potražiti ću ga odmah, gospodaru. Izvršiti ću svoj posao, kako budem najbolje mogao, pa ću vam javiti.

Gloster. Nedavne pomrčine sunca i mjeseca ne slute nam na dobro. Prirodne ih znanosti doduše mogu ovako i onako tumačiti, no ipak osjeća sama priroda njihov bič u posljedicama. Ljubav ohladni, prijateljstvo iznevjeri, braća se zavade - u gradovima bune, po selima razdor, na dvorovima izdaja, a veze između otaca i sinova popucaju. Ovaj moj nitković potvrđuje slutnju, tu je sin protiv oca - kralj zalazi s puta prirode, tu je otac protiv djeteta. Preživjeli smo najbolje doba svog vijeka, a spletke, himba, izdajstvo i sve zatorne opačine pratit će nas bez oduška sve do groba. - Pronađi tog nitkova, Edmund, neće ti biti žao. Postupaj oprezno. A plemeniti, čestiti i vjerni Kent prognan! Njegov je grijeh poštenje! - Čudno. (Ode)

Edmund. U tom je svijet osobito glup, da onda, kad nam sreća stane kunjati - često zato, što smo je sami presitili - bacamo krivicu zbog svojih nevolja na sunce, na mjesec i na zvijezde, kao da baš moramo biti nitkovi, kao da nas nebo nagoni na ludost, kao da zvjezdane sile od nas grade ugursuze, tatove i izdajnike, kao da nas moć planeta tjera, da budemo pijanice, lašci i preljubnici, kao da nas bogovi potiču na sve ono, u čemu smo zli. Sjajan je to izgovor za čovjeka bludnika, da zbog svoje jareće čudi optužuje zvijezde! Moj se otac združio s mojom materom pod zmajevim repom, a ja sam se rodio pod velikim medvjedom, pa sam zato tvrd i bludan. - Koješta! Ja bih bio postao, kakav jesam, pa da je i najdjevičanskija zvijezda blistala na nebeskom svodu, kad sam se začeo. - Edgar! Dolazi u pravi čas, kao katastrofa u staroj komediji. Ja treba da odgovaram na riječi "lupeška melanholija", kao što uzdiše ljudi Tom iz Bedlama.¹⁸

(Uđe Edgar)

O, te pomrčine, navješćuju ovaj razdor. Fa, sol, la, mi.¹⁹

Edgar. Ej, brate Edmund! U što ste se tako ozbiljno zamislili?

Edmund. Razmišljam, brate, o nekom proročanstvu, koje sam onomad čitao i koje govori o tom, što će doći iza ovih pomrčina.

Edgar. Zar se vi takim stvarima bavite?

Edmund. Velim vam, da nažalost nastupaju posljedice, o kojima govori: neprirodnost između djece i roditelja, smrt, oskudica, raskidanje starog prijateljstva, razdor u državi, prijetnje i kletve protiv kralja i plemstva, bezrazložno neprijateljstvo, progon prijatelja, rasulo u vojsci, raskid ženidbenih veza - i šta vam ja znam!

Edgar. Otkad ste vi pristaša astrologije?²⁰

Edmund. Ostavimo to. Kada ste posljednji put vidjeli mog oca?

Edgar. Sinoć.

¹⁸ Ovako su se nazivali jadni luđaci, koji nisu bili opasni, pa su ih puštali iz londonske ludnice Bedlam (nastalo od Bethlehem), da se prosjačenjem prehrane. Da probude veće smilovanje, nagrdivali bi svoje tijelo onako, kako nam opisuje Edgar u 3. prizoru II. čina.

¹⁹ Fa, sol, la, mi - kajde iz talijanske glasovne ljestvice (f, g, a, e).

²⁰ Astrologija je bila vještina koja je po kretanju i položaju zvijezda proricala budućnost i sudbinu ljudi.

William Shakespeare: Kralj Lear

Edmund. Jeste li govorili s njim?

Edgar. Jesam - dva puna sata.

Edmund. Jeste li se u miru rastali? Niste li u njega opazili nimalo ljutine ni u riječima ni u vladanju?

Edgar. Baš nimalo.

Edmund. Razmislite, čim ste ga mogli uvrijediti, i uklanjajte mu se, molim vas, neko vrijeme, dok se ne utiša vatra njegova gnjeva, koji u ovaj čas tako u njemu bjesni, da bi se i onda teško umirio, kad bi vas izbio.

Edgar. Neki me je nitkov ocrnio.

Edmund. I mene je strah. Molim vas, klonite ga se i ne idite mu na oči, dok ne popusti žestina njegova bijesa i, kako rekoh, sklonite se kod mene, u mojoj sobi, odakle ću vas u zgodan čas odvesti, da čujete, što govori moj otac. Molim vas, idite - evo, to je moj ključ. Ako budete kuda izlazili, idite samo s oružjem.

Edgar. S oružjem, brate?

Edmund. Brate, ja vas najbolje upućujem. Ne zvao se poštenjakom, ako vam se išta dobro sprema. Samo sam vam natuknuo, što sam vidio i čuo, a nipošto vam nisam pokazao pravu sliku svega toga. Molim vas, odlazite.

Edgar. Hoćete li mi se skoro javiti?

Edmund. Vaš sam sluga u toj stvari.

(Edgar ode)

Edmund. Lakovjerman je otac to - a brat
Moj plemenit i njegovoj je duši
Toliko strano svako nedjelo,
Te nije kadar ni posumnjati -
I nije spletke titraju se lako
Poštenjem ludim njegovim! - Ja vidim
Svoj posao. - Što nisam rodom steko,
U mojoj glavi to će da se rodi
I sve je zgodno, što me k svrsi vodi. (Ode)

^{7B} TREĆI PRIZOR ^F21

Soba u dvoru vojvode Albany

(Uđu Goneril i Oswald)

Goneril. Zar mi je otac izbio dvoranina, zato što mu je izgrdio ludu?

Oswald. Da, milostiva gospođo.

Goneril. Žalosti me u danu i u noći,
I svaki sat u nove pogreške
On upada, a sve nas to u razdor
Uvaljuje. Ja neću to da trpim.
I vitezi mu drski postaju,
A on nas kori baš za svaku tricu.
Iz lova kad se vrati, neću s njim
Govorit. Da sam bolna, recite -
I dobro bit će, ako budete
U svojoj službi mlaki. Ja ću svu
Krivicu na se uzet.

(Napolju rogovu)

Oswald. Čujem ga,
Gdje dolazi.

Goneril. Pokažite toliko
Nemarnosti mu grube vi i drugi,
Koliko vas je volja. Htjela bih,
Da govori se o tom. Ako mu se
Što ne sviđa, nek ide mojoj sestri,
A njeno srce s mojim slaže se,
Da nećemo gospodstva nad sobom.
Još i sad hoće ljudi starac taj
Da vrši vlast, a odreko se nje.
Života mi, ludovi stari su
Ko dječica i karanja im treba,
Kad milovanje na zlo izađe.
Zapamti, što ti rekoh.

Oswald. Dobro, gospo.

Goneril. Za vitezove nek je hladniji
Vaš pogled - pa nek bude, što mu drago.
Ja ne marim - jer tražim priliku,
Da sve mu reći uzmognem. - A sad ću

²¹ Između prva dva prizora i ovoga prošlo je svakako nekoliko dana, a možda i 2-3 nedjelje.

Da pišem sestri, neka se u svemu
Povede za mnom. - Ručak nam pripremi. (Odu)

ČETVRTI PRIZOR

Trijem u istom dvoru

(Uđe Kent, preodjeven)

Kent. Da mogu tako drugi glas posudit,
Da ne bi nitko po govoru mom
Prepoznao me, onda bi moj naum
Urodio baš onim posljetcim,
Zbog kojega svoj lik preobrazil. -
Prognani Kente, ako možeš služiti,
Gdje osuđen si, dobro - ljubljene će
Gospodar tvoj te naći sveg u poslu.

(Napolju rogovi. Uđe Lear, vitezovi i sluge)

Lear. Ni časka neću da čekam ručak. Idite, spremajte ga.

(Sluga ode)

Ej, tko si ti?

Kent. Čovjek, gospodine.

Lear. Što je tvoje zvanje? Što želiš od nas?

Kent. Što se zvanja tiče, nisam manje nego što se čini. Vjerno služim onoga, koji me primi s povjerenjem, ljubim onoga, tko je pošten, družim se s onim, tko je mudar te malo govori, bojim se posljednjeg suda, bijem se, kad dođe do nevolje, i ne jedem riba.²²

Lear. A što si?

Kent. Vrlo prostodušan momak, a ubog sam kao kralj.

Lear. Ako si tako ubog za podanika, kao što je on za kralja, onda si prilično ubog. Što želiš?

²² Engleska je već u Šekspirovo doba bila protestantska zemlja, a katolici, koji petkom jedu samo ribu bili su smatrani za loše podanike. Kent dakle hoće ovim riječima da kaže, kako je valjan podanik.

William Shakespeare: Kralj Lear

Kent. Službu.

Lear. Koga bi htio da služiš?

Kent. Vas.

Lear. Poznaješ li me, momče?

Kent. Ne, gospodine - ali u vašem je držanju nešto, što bih htio nazvati gospodarom.

Lear. Što je to?

Kent. Dostojanstvo.

Lear. Kakve službe umiješ da vršiš?

Kent. Umijem čuvati poštenu tajnu, jahati, trčati, ljepušnu priču svojim pripovijedanjem pokvariti i jednostavnu vijest prosto doglasiti. Vješt sam u svemu, za što su sposobni obični ljudi, a najveća mi je vrlina marljivost.

Lear. Koliko ti je godina?

Kent. Nisam tako mlad, da bih ljubio žensku glavu zbog pjevanja, a nisam ni tako star, da bih se zbog čega god u nju zagledao. Četrdeset i osma mi je na leđima.

Lear. Hajde sa mnom, bit ćeš mi sluga. Ako mi se poslije ručka ne budeš manje sviđao, neću se skoro s tobom rastati. - Ručak - ej, ručak! - Gdje je moj momak? Gdje mi je luda? - Pođite vi, pa mi dozovite ludu amo.

(Ode sluga)

(Uđe Oswald)

Hej, vi - vi, gdje je moja kći?

Oswald. Oprostite -

(Ode)

Lear. Što veli taj ugursuz? Zovnite natrag zvekana!

(Ode Prvi vitez)

Gdje mi je luda? Hej! - Kao da je sav svijet pozaspao.

(Vrati se Prvi vitez)

Ej, gdje je ono pseto?

Prvi vitez. Veli, gospodaru, da vašoj kćeri nije dobro.

Lear. Zašto se nije vratio taj slugan, kad sam ga pozvao?

Prvi vitez. Gospodaru, rekao mi je u brk, da neće.

Lear. Da neće?

William Shakespeare: Kralj Lear

Prvi vitez. Gospodaru, ja ne znam, što je, ali bih rekao, da s vašom visosti ne postupaju više onako uljudno i ljubazno, kao prije. Opaža se, da je jako splasnula ljubav u sve kućne čeljadi, pa i u samog vojvode i u vaše kćeri.

Lear. A! Misliš li?

Prvi vitez. Molim, oprostite mi, gospodaru, ako se varam, ali moja odanost ne može da šuti, kad mislim, da se vašoj visosti krivo čini.

Lear. Ti me samo opominješ na moju vlastitu misao. Nedavno sam opazio vrlo hladnu nemarnost, ali sam volio sâm sebe prekoriti s prevelike sumnje i osjetljivosti, nego da nekoga obijedim s namjerne i hotimične neprijazni. Odslije ću bolje pripaziti. - Ali gdje mi je luda? Već ga dva dana nisam vidio.

Prvi vitez. Otkad je naša mlada gospa otišla u Francusku, ludak se sav pokunjiо.

Lear. Ostavimo to - opazio sam dobro. - Idite i recite mojoj kćeri, da bih htio s njom govoriti.

(Ode sluga)

Pođite i zovnite mi amo ludu.

(Ode sluga)

(Vrati se Oswald)

Ej - vi, gospodine - dođite amo, gospodine.

Tko sam ja, gospodine?

Oswald. Gospin otac.

Lear. "Gospin otac!" Gospodinov slugane! Gadno pseto! Huljo! Psino!

Oswald. Nisam ja to, milorde, oprostite.

Lear. Dobacuješ mi drske poglede, ništarijo?

(Bije ga)

Oswald. Neću, da me bijete, milorde.

Kent. Ni da vam nogu podmetnemo, vi podli nogometašu?²³

(Podmetne mu nogu)

Lear. Hvala ti, momče. Ti me služiš - i ja ću te voljeti.

²³ U originalu: football-player.

William Shakespeare: Kralj Lear

Kent. Ej, gospodine, ustanite! Nosite se! Ja ću vas naučiti razlike u položaju. Otale, otale!
Ako hoćete još jednom da mjerite svoju bezjačku duljinu, ostanite - inače se nosite!
Idite! Jeste li pametni? Tako.

(Izgura Oswalda)

Lear. Ej - hvala ti, ljubljeno momče. Evo ti kapare na tvoju službu.

(Daje Kentu novaca.)

(Uđe luda)

Luda. Dopustite, da ga i ja najmim. - Evo vam moja kapa.

(Pruži mu svoju kapu)

Lear. Aj - što ti to radiš, zlaćani moj?

Luda. Čujte, bit će najbolje, ako uzmete moju kapu.

Kent. Zašto, ludo?

Luda. Pa zato, što se držiš onoga, koji je pao u nemilost. E - ako se ti ne možeš smiješiti
prema tome, odakle vjetar duva, ubrzo ćeš prozepsti. Evo ti, uzmi moju kapu.
Gle, ovaj je čovjek prognao dvije kćeri, a treću je protiv svoje volje blagoslovio.
Ako pođeš za njim, treba svakako da nosiš moju kapu. - Ej, kako, kume? Htio bih
da imam dvije kape i dvije kćeri.

Lear. Zašto, sinko?

Luda. Da sam im dao sve svoje blago, bio bih kape za se zadržao. Evo ti moja - drugu
prosi u svojih kćeri.

Lear. E - čuvaj se - bič!

Luda. Istina je pas, koji mora da ide u kočak. Treba ga bičem istjerati, a gospa kuja²⁴ može
stajati kraj ognjišta i smrdjeti.

Lear. To je gorko kao pelin!

Luda. Čuj, naučit ću te neku pjesmu.

Lear. Nuder.

Luda. Pazi, kume.

Ne pokazuj, što imadeš,
Zbori manje nego znadeš,
Mudro svaki glas prosuđuj,
Nigda mnogo ne posuđuj,
Manje hodaj, više jaši,
Kockanja se mnogog plaši,

²⁴ Neiskreno laskanje, himba.

William Shakespeare: Kralj Lear

Man' se pića, man' se mômâ,
Nego lijepo ostaj doma,
Pa će tebi pet put deset
Biti više od pedeset.

Lear. To nije ništa, ludo.

Luda. Onda je kao govor neplaćena advokata - niste mi ništa za to dali. - Zar ne možete ništa nikako upotrebiti, kume?

Lear. Nikako ludo - od ništa bit će opet ništa.

Luda (Kentu). Molim te, reci mu, da je tolik i prihod njegovih zemalja. Ludi neće da vjeruje.

Lear. Gorke li lude!

Luda. Znaš li ti razliku, sinko, između gorke lude i slatke lude?

Lear. Ne znam, momče, nauči me.

Luda. Dovedi mi gospodina,
Što svjetovao tebe,
Da razdaš svoja dobra sva,
Il stavi samog sebe -
I gorka će se zajedno
Sa slatkom ludom srest,
Na prvoj ruho šareno,
A druga - ovdje jest.

Lear. Zar me ti ludom zoveš, momče?

Luda. Sve si druge naslove razdao, a s ovim si se rodio.

Kent. Nije taj sasvim lud, gospodaru.

Luda. Nisam, vjere mi. Gospoda mi i veliki ljudi neće to da priznaju. Da dobijem na to monopol, i oni bi htjeli imati dio - pa i gospođe. Neće oni, da sva ludost ostane meni, hoće i oni nešto da ščape. - Daj mi jedno jaje, kume, i ja ću ti dati dvije krune.

Lear. Kakve će to biti dvije krune?

Luda. Pa kad prerežem jaje popolak i pojedem sadržinu, one dvije krune od jajeta. Kad si mi presjekao svoju krunu popolak i poklonio oba dijela, nosio si svog magarca na leđima preko blata. Malo si imao mozga u svojoj ćelavoj kruni, kad si zlatnu poklonio. Ako ja to govorim kao luda, išibaj onoga, koji je to prvi pomislio.

(Pjeva):

Za lude sad je nevolja,
Mudraci sad su glupi,
Jer ostavi ih pamet sva,
Ko majmuni tu tupi.

Lear. Otkad je u vas toliko obilje pjesama?

William Shakespeare: Kralj Lear

Luda. Odonda, kume, kad si ti svoje kćeri učinio sebi materama, jer kad si im dao šibu i sam svukao hlače,

(pjeva):

S veselja staše ronit suze,
A ja sam s tuge zapjevao,
Što kralj se žmure igrat uze
I među lude što je spao.

Molim te, kume, uzmi školnika, da nauči tvog ludu lagati. Ja bih rado naučio lagati.

Lear. Čujte, ako budete lagali, išibat ću vas.

Luda. Htio bih znati, kakav si ti rod sa svojim kćerima. One hoće da me išibaju, jer govorim istinu, ti hoćeš da me šibaš, ako budem lagao, a kadikad dobijem batina, jer šutim kao riba. Volio bih da sam makar što nego luda, pa ipak ne bih htio da budem ti. Ti si svoju pamet na obje strane okrnjio, a u sredini nisi ništa ostavio. - Evo jedne krnjage.

(Uđe Goneril)

Lear. Ej - kćerko, što znači taj trak na tvom čelu? Rekao bih, da se od neko doba odviše mrštiš.

Luda. Bio si pristalo momče, dok se nisi morao brinuti za njene mrštine, a sad si ništica bez broja. Sad sam ja više nego ti - ja sam luda, a ti nisi ništa. - (Gonerili) Da, molim, držat ću jezik za zubima. To mi nalaže vaše lice, premda ne velite ništa. Tako, tako!

Tko sredinu s korom baci lako,
Željet će je jošte i te kako.

(Pokazuje Leara)

Ovo je prazna mahuna.

Goneril. Ne samo ludak taj, gospodine,
Što smije sve, već i drugi od pratnje
Drzovite vam sveđ zadirkuju
I svađu traže, mrsku, nenasnu
Galamu dižu. Ja sam mislila,
Kad to vam javim, da ću naći lijeka,
A sada strah me - prema onom, što ste
Uradili i rekli malo prije -
Da pomažete to postupanje
I potičete odobravanjem.
O - da je tako, grijeh taj ne bi mogo

Da ukloni se prikoru, a ustuk
Da spava, radeć oko općeg dobra,
Pa makar vas u djelovanju svom
I ojadio, što bi inače
Sramota bila, ali nužda mora
Da zove mudrim takav postupak.

Luda. Ti znadeš, kume, da
Crnoglavica²⁵ hrani kukavicu,
Dok ona joj odgrize glavičicu.
Ugasila se svijeća, ostadosmo u tami.

Lear. Jeste li vi naša kćerka?

Goneril. Čujte,
Gospodine. Ja želim, da se vi
I poslužite sjajnom mudročću,
Što puni ste je, znam. Okanite se
Tih mušica, što od neko su doba
Otuđile vas vašem pravom biću.

Luda. Zar magarac ne može da opazi, kad kola vuku konja? - Hop, curo²⁶, ja te ljubim.

Lear. O, poznaje l' me tkogod tu? - To nije
Lear. Zar ovako hoda Lear? Ovako
Zar govori? Ta gdje su oči mu?
Malaksala mu pamet ili um se
Zamračio. - Ha! Bdim li ja? Ne, ne.
Tko može reći, što sam?

Luda. Learova sjena!

Lear. Ja hoću to da znam, jer znakovi kraljevske časti, shvaćanje i razum vele mi, da se
varam, ako mislim, da imao sam kćeri.

Luda. Koje će te učiniti poslušnim ocem.

Lear. Ej, vaše ime, lijepa gospođo?

Goneril. To začuđenje vaše miriše
Na ostale vam budalaštine.
Valjano, molim, shvatite moj naum
I ko što stari ste i časni, tako
I mudri budite. Držite ovdje
Sto vitezova i momakâ, proste
I razuzdane, drske ljude, tako
Da njihovim je vladanjem naš dvor
Osramoćen, na bučnu krčmu nalik,
A bančenje i blud ga čine više
Krčmetinom i bludilištem nego
Palačom časnom. Stid već ište brzi

²⁵ U originalu: bedge-sparrow, njem. Grasmucke (Sylvia).

²⁶ U originalu: Jug, što je familijarni oblik imena Judith. Jug znači i vrč, a u starijem jeziku i djevojčura. Ovo mjesto nije posve jasno.

William Shakespeare: Kralj Lear

Lijek. Zato sad vas ona moli, koja
Inače vazda uzimlje, što želi,
Da svoju pratnju malo smanjite,
A oni, što vam ostanu u službi,
Da budu ljudi, koji dolikuju
Staroj vam dobi, koji poznaju
I sebe i vas!

Lear. Grom i pakao!
Osedlajte mi konje, pratnju mi
Sazovite. - Ja neću, izmetnuto
Kopile, tebi dodijavat. Još
Imadem jednu kćerku.

Goneril. Moje ljude
Vi bijete, a vaša divlja rulja
Za sluge ište bolje od sebe.

(Uđe Albany)

Lear. O jao onom, tko se kasno kaje! -

(vojvodi Albany)

Gospodine, u dobri čas. Je l' ovo
I vaša volja? Recite mi! - Konje
Izvedite! - O nezahvalnosti!
O đavle srca kamenoga, ti si
Užasniji od morske nemani,²⁷
Kad pokažeš svoj lik u djeteta!

Albany. Umirite se, molim, gospodaru.

Lear (Gonerili). O lažeš, kleta ti sovuljago,
Jer moja pratnja birani su ljudi,
Vrlina puni, dobro poznaju
Sve dužnosti i najbrižljivije
Svoj čestit obraz čuvat umiju.
O sitni griješe, kako si se ružan
Pokazao u Kordelije, te si
Svu građu moga bića rasklimao
Ko mučila, a iz srca mi ljubav
Svu izvuko i u žuč prometnuo.

(Udari se po glavi)

²⁷ To nije nikakva određena morska životinja.

O Leare, Leare, Leare! Udari
Po vratima, na koja ludost uđe,
A razum ode. - Ajte, ljudi moji.

Albany. Ja nisam kriv i ne znam, što vas je
Ogorčit moglo.

Lear. Možda, milorde. -
Čuj, prirodo, čuj, draga božice!
Obustavi svoj naum, ako si
Stvorenje to oplodit mislila!
U krilo joj usadi bezrodnost,
Osuši u njoj ustroj oplodni,
Da nikada joj čedo ne nikne
Iz tijela sramnog, da je prodiči!
Al ako mora rodit, stvori joj
Od zlobe dijete, da joj bude sveđ
Nečovječna i mrska muka. Nek joj
U mlado čelo bore utisne,
A kišom suza brazde iskopa
Na obrazima. Muku majčinu
I radost svu joj prometni u podsmijeh
I porugu, - pa neka osjeti,
Da dječja je neharnost oštريا
Od zmijinjega zuba. - Otale!

(Ode)

Albany. O bozi blagi! Kako nastala to?

Goneril. Ne trudite se razlog doznati,
Već neka hir ga vodi onamo,
Kud staračka ga ludost puti.

(Lear se vrati)

Lear. Što?
U jedan mah pedeset pratilaca?
Za osam²⁸ dana?

Albany. Što je, gospodaru?

Lear. Sve ću ti reći -

²⁸ Lear je jamačno iza pozornice doznao za Gonerilinu odredbu, da ima otpustiti pedeset pratilaca. U originalu stoji: Within a fortnight, što znači: za četrnaest dana. Ovdje je stavljeno: za osam dana - radi stiha, a to nije nikakva bitna promjena.

William Shakespeare: Kralj Lear

(Gonerili)

Zemljo i nebesa!

O stid me je, što imaš moć, te, tako
Moj muški ponos drmaš, da iz mene
Te vrele suze, ko da si ih vrijedna,
Provaljuju. - O kuga pala na te!
Sve biće nek ti prožmu očevog
Prokletstva rane neizlječive! -
Vi stare, lude oči, plačite
Još jednom, da vas onda iskopam
I odbacim - da nakvasite prah
Tim suzama, što sad ih lijete.
Ha! Zar je dotle došlo? Neka bude! -
Još imam jednu kćer, što stalno znam
Da nježna je i mila, pa kad to
O tebi čuje, noktima će tebi
Izgrepsti vučje lice. Vidjet ćeš,
Da opet ja ću uzet onaj lik,
Što mislila si, da sam znavijek
Odbacio ga - hoćeš, vjere mi!

(Odu Lear, Kent i pratnja)

Goneril. O čujete li ovo, milorde?

Albany. Ne mogu biti nepravedan, premda
Svim srcem ja vas ljubim, Goneril, -
Goneril. Umirite se! - Oswalde! -

(Ludi)

A vi,
Što više ste ugursuz nego luda,
Za gospodarom svojim idite.

Luda. Kume Leare, kume Leare, čekaj i uzmi ludu sa sobom.

Kad se lija uhvati,
Ona će se morati,
S takvom kćerkom vješati;
Ja ću uže gledati
Za tu kapu kupiti.

(Ode)

Goneril. Taj čovjek nije loše smislio!
Sto vitezova! Baš bi korisno
I mudro bilo, ostavit mu spremnih
Sto vitezova, da na svaki hir
I mušicu, na svaku utvaru,
Na svaku tužbu, razmiricu može
Oružat ludost snagom njihovom
I našim se životom titrati. -
Oswalde! Čujte!

Albany. Odviše se možda
Vi bojite.

Goneril. O, bolje nego odveć
Da vjerujem. Kad meni prijeti šteta,
Ja volim nju ukloniti, no sama
Da uklonjena budem: Znadem ja
Njegovo srce. Što je rekao,
Napisala sam sestri. Ako ga
Zadrži ona sa sto vitezova,
Gdje ja joj sve prilike razložih -

(Oswald se vrati)

Ej, Oswald, napisaste li pismo
Za moju sestru?

Oswald. Da, napisah, gospo.

Goneril. Na konja hitro! Prasnju uzmite!
Predočite joj sav moj lični strah
I dodajte još svoje razloge,
Da utvrdi se bolje. Na noge!
Pa žurno natrag.

(Oswald ode)

Ne, moj gospodaru,
Ja neću korit vaše slabašno
I nježno biće, al oprostite -
Svak će vas više stoga osuđivat,
Što u vas nema dosta mudrosti,
No hvalit zbog te štetne blagosti.

Albany. Ja ne znam, dokle dopire vam pogled -
Al dok mi oko boljeg nastojimo,
I samo dobro često pokvarimo.

Goneril. Pa?

Albany. Dobro, dobro, ali posljedak!

(Odu)

⁹⁸ PETI PRIZOR

Dvorište pred dvorom vojvode Albany

(Uđu Lear, Kent i luda)

Lear. Podite najprije do Glostera s ovim pismom. A mojoj kćeri ne recite više od onoga, što znate, nego što bude pitala, kad pročita ovo pismo. Ako se svojski ne požurite, bit ću ondje prije vas.

Kent. Neću spavati, gospodaru, dok ne predam vaše pismo. (Ode)

Luda. Da je čovjeku mozak u petama, zar mu ne bi lako ozebao.

Lear. Bi, sinko.

Luda. Onda se raduj, molim te, jer tvoja pamet neće ići u papučama.²⁹

Lear. Ha, ha, ha!

Luda. Vidjet ćeš, tvoja će ti druga kći biti prijazna - jer premda je nalik na ovu kao divljaka na jabuku, ipak ja znam, što znam.

Lear. A što znaš, sinko?

Luda. I okusom će biti nalik na ovu kao divljaka na divljaku. Ti znaš, zašto nam je nos nasred lica?

Lear. Ne znam.

Luda. Pa zato, da nam bude sa svake strane nosa po jedno oko. Što ne možeš da iznjušiš, u to zagledaj.

Lear. Krivo sam joj učinio -

Luda. Znaš li kako ostriga gradi svoju školjku?

Lear. Ne znam.

Luda. Ni ja - ali znam, zašto puž ima kućicu.

Lear. Zašto?

Luda. Pa zato, da u nju uvlači glavu, a ne zato, da je pokloni svojim kćerima, pa da mu onda rogovi ostanu bez pokrova.

Lear. Zaboravit ću svoju ćud. - Tako nježan otac! - Jesu li mi konji spremni?

Luda. Tvoji su magarci³⁰ po njih pošli. Razlog, zašto u Vlašića nema više od sedam zvijezda, lijep je razlog.

²⁹ Luda hoće reći, da Lear nema više ni u petama pameti, koja bi mu mogla ozepsti.

³⁰ Sluge.

William Shakespeare: Kralj Lear

Lear. Jer ih nema osam.

Luda. Jest, zaista. Ti bi bio dobar ludak.

Lear. Silom oduzeti! Nakazo nezahvalnosti!

Luda. Da si ti moj luda, kume, ja bih te izbio, što si ostario prije vremena.

Lear. Kako to?

Luda. Nisi smio ostarjeti, dok se ne opametiš.

Lear. O ne dajte da siđem s pameti,
Nebesa blaga! Svijest mi ostavite!
Ja ne bih htio sići s pameti!

(Uđe prvi vitez)

Ej, jesu li konji gotovi?

Prvi vitez. Gotovi, gospodaru.

Lear. Hajdmo, sinko.

Luda. Imade l' ovdje neka djevica,
Što sad se smije mojim riječima,
Ta neće dugo već djevovati,
Van ako li se nešto pokрати.³¹ (Odu)

³¹ Ove nekusne stihove, koji (u originalu) valjda i nisu Šekspirovi, govori luda općinstvu u kazalištu.

¹⁸ DRUGI ČIN

⁰¹⁵ PRVI PRIZOR

Dvorište u gradu grofa Glostera

(Uđu Edmund i Curan)

Edmund. Dobra večer, Curan.

Curan. I vama, gospodine. Bio sam kod vašeg oca pa sam mu javio, da će vojvoda od Cornwalla i vojvotkinja mu Regan večeras k njemu na noćište.

Edmund. Kako to?

Curan. E - ne znam. Niste li čuli, što se glasa - hoću da kažem, šapuće? Jer sad se to još samo na uho govori.

Edmund. Nisam. Molim vas, o čemu se radi?

Curan. Zar niste čuli, da bi doskora lako moglo biti rata između vojvode cornwallskog i albanskog?

Edmund. Nisam ni riječi.

Curan. Onda ćete još čuti. Zbogom, gospodine.

(Ode)

Edmund. Večeras ovdje vojvoda? Baš sjajno

U moje tkivo to se utkiva.

Moj otac je stražare postavio,

Da moga brata uhvate - a ja

Imadem neki škakljiv posao

Da izvršim. - Pomozi mi, brzino

I srećo! - Brate! Čujte! Jednu riječ!

(Uđe Edgar)

William Shakespeare: Kralj Lear

Moj otac vrebava - bježite s ovog mjesta!
Jer doznao je, gdje ste sakriti,
A noć vam daje zgodnu priliku. -
Zar niste ništa protiv vojvode
Od Cornwalla govorili? Jer sad,
Večeras, žurno amo dolazi
I Regan s njim. Zar niste ništa rekli
O namjeri mu protiv vojvode
Od Albanije? Dobro razmislite.

Edgar. Ništa -
Znam pouzdano.

Edmund. Otac, čujem, ide.
Oprostite mi, treba naoko
Da mač povučem na vas. Trgnite
I branite se tobož' - onda zbogom. -
Predaj se! - Pred mog oca! - Svjetlosti!
Hej! - Bježite, brate! - Zublje, zublje - Zbogom

(Edgar ode)

Da malo krvi sebi pustim. To će
Pobudit miso, da je oštro bilo.
Pijandure sam vidio - za šalu -
Još više od tog činit.

(Rani se u ruku)

Oče, oče! -
Stoj, stoj! - Zar nema pomoći mi?

(Uđe Gloster i sluge sa zubljamama)

Gloster. Gdje je
Taj nitkov, Edmund?

Edmund. U mraku je
Tu stajao sa oštrim golim mačem,
Čarolije je klete mrmljao
I mjesec je zazivo u pomoć.

Gloster. Al gdje je?

Edmund. Eto krvi, gospodaru.

Gloster. A gdje je nitkov, Edmund?

William Shakespeare: Kralj Lear

Edmund. Ovuda
On uteče, gospodine. Kad nije
Nikako mogo -
Gloster. Ganjajte ga! - Za njim!

(Ode nekoliko slugu)

Što nije mogo?

Edmund. Nagovoriti me,
Da vašu milost umorimo - jer mu
Ja rekoh, da će bozi osvetnici
Sve svoje munje na ocoubicu
Navrnuti - i rekoh mu, kolike
I jake veze vežu dijete s ocem -
Te napokon, gospodine, kad vidje,
Da s gađenjem se ja odupirem
Neprirodnoj mu namjeri, sav bijesan
Navalio je golim mačem na me
Goloruka, te lako mu je bilo
U ruku me ubosti. Ali videć,
Gdje plemeniti planuo je bijes
U mome srcu, pravedan i smion,
Na borbu spreman - ili prepavši se
Od buke, koju ja sam podigo,
Najednom on je uteko.

Gloster. Nek bježi
Daleko, jer u ovoj zemlji neće
Slobode imat. Nađem li ga - ode!
Gospodar moj, naš dični vojvoda,
Poglavar vrijedni moj i zaštitnik,
Večeras bit će tu - i on će me
Ovlastit, neka proglasim, da onaj,
Tko kukavnog ubicu nađe te ga
Dovede na sud, našu hvalu će
Zaslužiti, a tko ga skrije, smrt.

Edmund. Od njegove sam namisli ga htio
Odvratit, al kad vidjeh, da je čvrsto
Odlučio, zaprijetih njemu oštro,
Da odat ću ga, - na što on mi reče:
"Ti kopile bez doma! Zar ti misliš,
Da u tebe toliko ima vjere,
Vrline i vrednoće, te će se
Baš svakoj tvojoj riječi vjerovati,
Kad protiv tebe stanem ja? Ne, ne! -
Da zaniječem? I hoću - pa da im
I pokažeš moj rukopis - te sve ću

William Shakespeare: Kralj Lear

Okrenuti na tvoju kletu podlost,
Na zlobu i podmuklost. Morao bi
Zaglupit čitav svijet, da ne bi držo,
Da to je tvog probitka poticaj,
Što živo te i snažno nagoni,
Da tražiš moju smrt."

Gloster. O nitkove,
Okorjeli! Zar svoj bi rukopis
Poreći htio? Nikad ga ne rodih.

(Trublje napolju)

Čuj, vojvodine trublje. Ne znam, zašto
On dolazi. - Zatvorit ću sve luke,
Umaći nitkov ne smije. To mora
Dopustiti mi vojvoda - a usto
Još svuda ću i sliku njegovu
Razaslat, pa će cijelo kraljevstvo ga
Upoznati - a tebi, sinko nježni
I čestiti, izradit ću da budeš
Za baštinika moga sposoban.

(Uđu Cornwall, Regan i pratnja)

Cornwall. Moj plemeniti prijatelju, što je?
Tek što sam došo - baš u ovaj čas -
Već dočuh čudne glase.

Regan. Ako je
To istina, tad nema osvete
Za takova zločinca dovoljne.
A kako ste nam, milorde?

Gloster. O gospo,
Već puklo mi je - puklo staro srce.

Regan. Što, zar je kumče moga oca vam
O glavi radilo? Zar onaj, komu je
Moj otac ime dao? Zar vaš Edgar?

Gloster. O gospo, stid bi htio to da skrije.

Regan. Zar nije bio drugar vitezova
Raskalašenih, što mi oca prate?

Gloster. Ja ne znam, gospo. Zlo je, odveć zlo.

Edmund. Da, gospo, on je bio u tom društvu.

Regan. Tad nije čudo, što je na zlo spreman!
Jer oni su ga nagovorili,
Da smakne starca, pa da uzmognu

Potrošiti i rasuti mu blago.
Večeras baš je mene o njima
Valjano sestra obavijestila
I tako me je opomenula,
Te ako dođu u moj dom na konak,
Ja neću tamo biti.

Cornwall. Ni ja, Regan,
To vjeruj. - Čujem, Edmund, da vi
Učinite sinovlju službu ocu.

Edmund. Pa to mi bješe dužnost, gospodaru.

Gloster. Svu njegovu je podlost otkrio
I ovu ranu zadobio, htijuć
Da uhvati ga.

Cornwall. Ganjaju li njega?

Gloster. Da, gospodaru dragi.

Cornwall. Ako ga se
Dočepaju, tad neće nitko se
Već bojat zloće njegove. Po svojoj
Poslužite se volji mojom vlašću. -
A vi, moj Edmund, što tako sjajno
Vrlinu i pokornost ovaj čas
Pokazaste, vi morate bit naš,
Jer mnogo će nam trebat ljudi tako
Duboke vjere, pa vas zato prvog
Sad uzimljemo.

Edmund. Služit ću vam vjerno,
Ma kakav bio inače.

Gloster. Ja hvalim
Za nj vašoj milosti.

Cornwall. Vi ne znate,
Zbog čega smo u pohode vam došli.

Regan. U nevrjeme, u mrkloj noći. Dični
Naš Gloster, vrlo važni razlozi,
Zbog kojih vašeg savjeta nam treba.
Naš otac nam je pisao i sestra
O prepirkama, te sam držala,
Da zgodnije ću izvan kuće na njih
Ja odgovorit. Obadva glasnika
Tu čekaju, da čuju odgovor.
Ohrabrite nam srca, dragi stari
Naš prijatelju, svoj nam savjet dajte
U našoj stvari, koji joj je nuždan
I hitan.

Gloster. Gospo, ja ću vam poslužiti.
Dobro mi došle vaše milosti. (Odu)

DRUGI PRIZOR

Pred Glosterovim gradom

(Uđu Kent i Oswald, svaki s druge strane)

Oswald. Dobro jutro, prijatelju, jesi li ti iz ove kuće?

Kent. Jesam.

Oswald. Kuda da smjestimo konje?

Kent. U blato.

Oswald. Molim te, reci mi, ako sam po ćudi.

Kent. Nisi mi po ćudi.

Oswald. E, onda ni ja ne marim za te.

Kent. Da si mi u Lipsberškom oboru³², mario bi i te kako za me.

Oswald. Zašto tako sa mnom postupaš? Ja te ne poznajem.

Kent. A ja tebe poznajem, momče.

Oswald. Pa što misliš, tko sam?

Kent. Ugursuz, hulja, čankoliz, podao, drzak praznoglav, odrpan golotrb, gladan, prljav, bosonog, ugursuz, kukavica, strašivica, kopilan, ulizica, tašt nitkov, kicoš, vucibatina, htio bi da budeš svodnik, da se udvoriš, i nisi ništa drugo nego mješavina nitkova, prosjaka, kukavice, svodnika i sin i baštinik polutanske kučke.³³ Izbit ću te, da ćeš cviljeti u sav glas, ako zaniječeš i najmanje slovce od tih svojih naslova.

Oswald. Ej, kakvo si ti to čudovište, da tako grdiš čovjeka, a ne poznaješ ni ti njega ni on tebe.

Kent. Kakav si ti bezobrazni nitković, pa poričeš, da me ne poznaješ! Tek su dva dana, što sam ti podmetnuo nogu i izbio te pred kraljem. Povucite mač, nitkove - noć je doduše, ali je mjesečina. Napraviti ću od vas kašu - povucite, jadni berberski momčiću.

(Potegne mač)

Oswald. Idi! Ja nemam s tobom nikakva posla.

Kent. Povucite, rđo! Vi dolazite s pismima protiv kralja i zauzimate se za svoju taštu lutku protiv njena kraljevskog oca. Povucite, nitkoviću, ili ću vam tako iskasapiti butine - povucite, huljo! Na megdan!

Oswald. U pomoć! Umorstvo! U pomoć!

Kent. Udarite, podli robe! Stojte, nitkoviću, stojte! Vi nagizdani slugane, udarite! (Bije ga)

Oswald. Hej! U pomoć! Umorstvo! Umorstvo!

³² Što znači: Lipsbury pinfeld (njem. Pferch von Lipsbury), nije dosad valjano protumačeno.

³³ Ove su pogrde većim dijelom sasvim slobodno prevedene.

William Shakespeare: Kralj Lear

(Uđe Edmund)

Edmund. Ej! Što je?

Kent. S vama, dragoviću, ako vam je po volji. Ovamo, da vas osolim, ovamo, gospodi-
čiću.

(Uđe Gloster)

Gloster. Oružje, mačevi! - Što se zbiva tu?

(Uđu Cornwall, Regan i sluga)

Cornwall. Umirite se, tako vam života!

Tko prvi udari, umrijeti će. - Što je?

Regan. Glasnici su od sestre i od kralja.

Cornwall. Zašto se zametnula kavga? Govorite.

Oswald. Ja jedva dišem, gospodaru moj.

Kent. I nije čudo, kad ste se tako hrabro vladali. Kukavna rđo, priroda te se odriče. Tebe
je napravio krojač.

Cornwall. Ti si čudan svat. Kako će krojač napraviti čovjeka?

Kent. Da, krojač, gospodine. Kipar ga ili slikar ne bi mogao tako loše napraviti, pa da su i
samo dva sata bili u nauku.

Cornwall. Ta recite, kako je nastala vaša zadjevica?

Oswald. Ovaj stari nasrtač, kojemu sam poštedito život za volju njegovoj sijedoj bradi -

Kent. Ti prokleta i nepotrebno slovo "X"! Milorde ako mi dopustite, zgazit ću toga neote-
sanog nitkova u žbuku, pa ću njime nažbukati zid u kakvu zahodu. - "Poštedito
moju sijedu bradu" - vrtiguze!

Cornwall. Hej, mir! Zar nema u vas poštovanja,
Vi gadna rđo!

Kent. Ima, gospodaru,
Al srdžba ima pravo starije.

Cornwall. A što ste se rasrdili?

Kent. Što takav
Ugursuz nosi mač, a ne nosi
Poštenja. Takvi smješljivi nitkovi
Ko parcovi pregrizu često veze,
Što prejake su, da ih razvežeš.
Sve strasti oni uljepšavaju,
Što gospodaru planu u srcu,
Te siplju ulje u vatru, a snijeg
Na hladna čuvstva. I potvrđuju
I nijeću - ptičji kljun svoj okreću

Za svakim dahom gospodarevim
I promjenom - te ništa ne znaju
No kao pseta trčat za njima. -
O kuga na vaš padavičav obraz!
Zar smiješite se mojim riječima,
Ko da sam lud? O da si, gusače,
Na sarumskoj poljani, preda mnom bi
Sve gačuć bježo do u Camelot.³⁴

Cornwall. Ej starče, zar si ti poludio!

Kent. Protivštine se nikakve ne mrze,
Ko meni što je takav nitkov mrzak.

Cornwall. A zašto ga nitkovom zoveš? Čim je
Uvrijedio te?

Kent. Njegova se glava
Ne sviđa meni.

Cornwall. Može bit ni moja
Ni njegov.³⁵ ni njena?

Kent. Moje zvanje,
Gospodine, jest iskrenost. Ja vidjeh
U svome vijeku boljih glava nego
Što stoje tu na ikojem ramenu,
Što ovaj čas ih vidim pred sobom.

Cornwall. Ugursuz to je neki, što ga nekoć
Pohvališe s neuglađenosti,
Pa glumi drsku sad neuljudnost
I na silu se gradi drukčiji
No jest. Poštena on i iskrena je duša.³⁶,
Ne zna laskat, nego vazda zbori
Tek istinu - pa ako li je ljudi
Podnesu, dobro, ako ne - e, bar je iskren!
Znam ja tu vrstu nitkovića, što
U iskrenosti takvoj više himbe
I više podlih goje namisli
No dvaest jadnih, ropskih ulizica,
Što pogureni svoje dužnosti
Pretjeruju.

Kent. O tako meni vjere,
Gospodine, i prave istine
I s dopuštenjem vaše divne zvijezde,

³⁴ Ovo je mjesto vrlo nejasno. Sarum plain je velika ravnica u grofoviji Somerset, a Camelot je nekad bila prijestolnica slavnog kralja Artura (u priči), no bit će da se tako zvalo i neko mjesto u istoj grofoviji, gdje su se mnogo gojile guske.

³⁵ Glosterova.

³⁶ Ironički.

Što moćno kao vijenac žarke vatre
Na čelu svijetlog Feba³⁷ -

Cornwall. Što to znači?

Kent. Hoću da se ostavim onog načina govora, koji vam je tako mrzak. Znam, gospodine, da nisam laskavac. Onaj, što vas je prevario pravim riječima, bio je pravi nitkov, a to ja neću da budem, pa da me zato i zamolite, makar bih time stekao vašu nemilost.

Cornwall. A čime ste ga vi uvrijedili?

Oswald. Baš nikad ničim, - ali prohtjelo se
Onomad kralju gospodaru mu,
Da udari me s nesporazumljenja.
I on se tamo desio pa htjede
Da polaska ljutini njegovoj,
Te odstraga me svali - a kad bijah
Na zemlji, psovo me i grdio
I velikim se gradio junakom,
Te kraljevu je hvalu stekao,
Što napao je onog, koji sâm se
Savladao - i obodren tim strašnim
Junaštvom opet tu me udario.

Kent. Tim rđama i kukavicama je
Ajant³⁸, tek luda.

Cornwall. Klade ovamo!
Tvrdovrati i stari lupežu
I hvališo sjedoglavi, ja hoću
Da naučim vas -

Kent. Gospodaru, ja sam
Prestar da učim. Nemojte po klade
Za mene slati. Kralja služim ja,
Po njegovu sam došo nalogu -
I malo ćete poštovanja vi
Pokazati, a mnogo drske zlobe
Spram časti i spram lica kraljeva,
Glasnika mu u klade mećuć.

Cornwall. Klade
Iznesite! - Života mi i časti,
Do podne tu će sjediti.

Regan. Do podne?
Ne, gospodaru - do noći i cijelu
Noć.

³⁷ Feb (Phoebus), poetično ime boga Apolona.

³⁸ Grčki junak u trojskom ratu.

William Shakespeare: Kralj Lear

Kent. Gospo, da sam p s e t o vašeg oca,
Ne biste smjeli tako sa mnom vi
Postupat.

Regan. Al jer n i t k o v ste mu, hoću,
Gospodine.

Cornwall. Onakav to je baš
Ugursuz, ko što svast nam piše. Klade
Donesite.

(Iznesu klade)

Gloster. Ja molim vašu milost,
Da to ne čini. Njegov grijeh je velik -
I dobri kralj, gospodar će ga njegov
Ukoriti - a vašom naumljenom
Sramotnom kaznom najkukavniji se,
Najpodliji nitkovi pedepšu
Za krađe i za najniža zločinstva, -
I kralj će morat za zlo primiti,
Kad bude tako slabo poštovan
U svom glasniku, tako kažnjenom.

Cornwall. Za ovo j a ću odgovarati.

Regan. Još gore mora sestra primiti,
Što dvoranin je tako zlostavljen joj
I napadnut, gdje njezin nalog vrši. -
Uklopite mu noge!

(Kenta stave u klade)

Hajdmo, dragi
Moj gospodaru.

(Odu svi osim Glostera i Kenta)

Gloster. Žao mi vas, dragi,
Al vojvodi se tako prohtjelo,
A sav svijet znade dobro, da mu ćud
Ne trpi smetnje niti otpora -
Al ja ću za vas molit.

Kent. Nemojte,
Gospodine, to neću. Ja sam bdio
I putovao teško, pa ću malko
Prospavati, a onda zviždati.

Na petama valjanu čovjeku
Kadikad raste sreća. Laku noć!

Gloster. Uradio je ružno vojvoda
I zamjerit će mu se. (Ode)

Kent. Dobri kralju,
Što moraš staru riječ potvrdit: iz zla
Još na gore. O svjetioniče,³⁹
Približiđer se ovoj bijednoj zemlji,
Da uzmognem kod tvojih blagih zraka
Pročitat pismo to. - Čudesa se
U nevolji nam tek ukazuju. -
Znam, da je pismo to od Kordelije,⁴⁰
Što srećom dozna za moj jadni način
Života, pa će tražit priliku - -
Da izbavi me iz tog strašnog stanja
I jadu lijeka nađe. - Umoran sam
I izmučen od bdjenja. - Trudne oči,
Okoristite tim se umorom,
Da ne gledate sramotni mi ležaj.
Fortuno,⁴¹ laku noć - još jednom se
Nasmiješi i okreni svoje kolo. (Usne)

^{B21} TREĆI PRIZOR

Otvoreno polje

(Uđe Edgar)

Edgar. Razglasiše me, čujem. Srećom se
U duplju nekog drveta zaklonih
Pred hajkom. Sve su luke zatvorene
I nema mjesta, a da ne bi straže
S neobičnom budnoćom čekale,
Da uhvate me. Ali dokle mogu
Da uklanjam se, čuvati se hoću -
I namislih najsiromašniji,
Najjadniji da uzmem lik, u kojem

³⁹ Mjesec.

⁴⁰ Kada i kako je Kent dobio pismo od Kordelije, ne spominje se.

⁴¹ Fortuna, božica sreće.

Još ikada se bijeda čovjeku
Narugala i nijemoj ga živini
Približila. Uprljat ću se blatom,
A bokove ogrnut ćebetom,
Svu kosu ću u čvorove zamrsit,
Golotinjom ću svojom vjetrima
Da prkosim i navalama neba.
U zemlji toj su primjer mi i uzor
Prosjaci ljudi, koji glasno riču,
U beščutne i tupe svoje ruke
Zabadat znadu igle, trnje, čavle
I grančice od ružmarina - zato
Da strašnim likom tim u kolibama,
U mlinovima, u krovinjarama
I ovčarama - sada ludom kletvom
Sad molitvama milostinju mame.
O bijedni Tom! O bijedni Turlygood!⁴²
Da, to je nešto! Edgar nije ništa! (Ode)

^{B13} ČETVRTI PRIZOR

Pred Glosterovim gradom - Kent u kladama

(Uđu Lear, Luda i Prvi vitez)

Lear. Baš čudno, što su tako otišli,
Da ni glasnika vratili mi nisu.

Prvi vitez. Još jučer, čujem, nisu mislili
Da odu.

Kent. Zdravo, dični gospodaru.

Lear. Ha! Ti zar tjeraš rug za zabavu?

Kent. Ne gospodaru.

Luda. Ha, ha! On nosi tvrde podvezice. Konji se vežu za glavu, psi i medvjedi za vrat,
majmuni za bokove, a ljudi za noge. Kad čovjek odviše razmahuje nogama, mora
da nosi drvene čarape.

Lear. A tko je tako loše shvatio
Tvoj položaj, pa stavio te amo?

⁴² Tumačenje imena "Tom" nalazi se u jednoj bilješci u 1. prizoru I. čina. Odakle ime "Turlygood", nije poznato.

Kent. On - on i ona - vaša kći i zet.

Lear. Ne!

Kent. Da!

Lear. Ne, velim!

Kent. A ja velim: da!

Lear. Ne, nisu htjeli.

Kent. Jesu!

Lear. Jupitra mi,
 Ne, ne!

Kent. Junone mi, da, da!

Lear. Ne, nisu
 To smjeli, nisu mogli, nisu htjeli.
 Ta to je gore od umorstva, tako
 Silovito povrijedit poštovanje!
 Razloži meni brzo, ali jasno,
 Na koji to zaslužio si način
 I zašto su ti nametnuli to,
 Gdje došao si od nas?

Kent. Gospodaru,
 U njihovoj sam kući vaša pisma
 Izručio, al prije nego sam
 Sa svoga mjesta usto, gdje sam klečec
 Pokazao im svoju poniznost,
 Unide glasnik⁴³, zasopljen i znojan
 Od hitnje i bez daha gotovo,
 Te sav u vatri javi pozdrave
 Od Gonerile, svoje gospe. Mene
 On prekide i pismo predade,
 Što oni su ga odmah pročitali.
 Razabravši, što piše u njemu,
 Sazovu slugu, smjesta uzmu konje,
 I nalože mi, neka idem s njima,
 Da milostiv im čekam odgovor -
 I hladno su me gledali. - A ovdje
 Glasnika drugog nađoh, čija je
 Dobrodošlica moju otrovala,
 Jer, kako vidjeh, isti bješe nitkov,
 Što nedavno je vašu visost tako
 Drzovito uvrijedio. I više
 Od srčanosti no od mudrosti
 Povukoh mač - al on je kukavnom
 I glasnom krikom dvor probudio.
 Vaš zet i kći su držali, da taj

⁴³ To nije bio Oswald, nego jamačno netko od njegove pratnje.

William Shakespeare: Kralj Lear

Moj prestupak je vrijedan poruge,
Što sad je trpi.

Luda. Zima nije prošla, ako divlje guske ovim smjerom lete.

Kada oci nose krpe,
Premnogo od djece trpe,
Ali gdje su pune kese,
Dječicu vrline rese.
Tko je ubog, nikad neće
Ući u dom bludne sreće.

Ali pored svega toga dobit ćeš od svojih kćeri toliko, da će ti biti dosta za godinu dana.

Lear. O, kakav mi se k srcu diže grč!
Ne, dolje, bôli! Što se dižeš? Dolje
Imadeš stan. - A gdje li je ta kći?

Kent. Kod grofa je unutra, gospodaru.

Lear. Ne idite sa mnom - ovdje ostajte. (Ode)

Prvi vitez. Zar niste ništa više skrivili
No što ste rekli?

Kent. Nisam. Zašto kralj
Sa tako malom pratnjom dolazi?

Luda. Da si za ovo pitanje bio stavljen u klade, bilo bi ti posve pravo.

Kent. Zašto, ludo?

Luda. Poslat ćemo te mravu u školu, neka te nauči, da zimi nema rada. Svakoga, tko ide za nosom, vode oči, samo ne slijepca, a između dvadeset nosova nema nijednoga, koji ne bi njušio onoga, što smrdi. Odmakni ruke, kad veliko kolo nizbrdo krene, jer će ti slomiti vrat, ako budeš s njime jurio, ali kad veliko kolo pođe uzbrdo, onda neka te vuče za sobom.⁴⁴ Ako te koji mudrac bolje svjetuje, vrati mi moj savjet. Neću da ga se drži tkogod drugi osim nitkova, kad ga luda daje.

Tko u službu zato stane,
Da novaca samo steče,
Čim ti prva kiša pane,
Ostavi te i uteče.

Ali luda ostat će,
Neka mudrac pobjegne, -
Hulja ludom postat će,
Ali luda huljom ne.

Kent. Gdje ste to naučili ludo?

⁴⁴ Luda se ruga Kentu, što se drži Leara, čije je kolo krenulo nizbrdo.

William Shakespeare: Kralj Lear

Luda. Nisam u kladama, ludo.

(Vrati se Lear s Glosterom)

Lear. Govorit neće sa mnom? Bolesni!
I umorni! Svu noć su putovali!
Sve izgovori. To su znaci bune
I otpadanja. Bolji odgovor mi
Dones'te.

Gloster. Dragi gospodaru, znate,
Da žestoke je ćudi vojvoda,
Nepomićan i stalan na svom putu.

Lear. O - osveta! I kuga! Smrt! I pako!
Što? Žestok? Kakve ćudi? Gloster, Gloster,
Govoriti bih htio s vojvodom
Od Cornwalla i s ženom njegovom.

Gloster. Ma, gospodaru, to sam javio im.

Lear. Što? Javio? Razumiješ li me,
O ćovjeće?

Gloster. Da, dragi gospodaru.

Lear. Govorit hoće kralj sa Cornwallom,
Sa kćerkom hoće otac ljubljeni
Govoriti - poslušnost ište. Je li
To javljeno im? Grom i pakao!
Što! Žestok? Žestok vojvoda? O reci
Tom vatrenom vojvodi, da - ne -
Ne jošte - možda njemu nije dobro -
Jer bolest uvijek smeće s uma službe,
Što duguje ih zdravlje. Mi već nismo
Mi, kad je narav primorana duši
Naložiti, da skupa s tijelom trpi.
Ustrpljiv bit ću. Borim se sa željom
Silovitom, da bolest i slaboću
Za zdrava držim ćovjeka. - Nebesa!
A zašto ovaj ovdje sjedi? To me
Uvjerava, da odlazak je njen
I vojvodin tek himba. Pustite
Mog slugu. Idi, reci vojvodi
I ženi mu, da s njima htio bih
Govorit, sada, odmah. Recu im,
Nek dođu, da me ćuju, ili ću
Na vratima im udarat u bubanj,
Dok buka ta im ne ubije san!

Gloster. Al ja bih htio, da je sve u redu
Među vama. (Ode)

William Shakespeare: Kralj Lear

Lear. O jao, srce moje!

Ne, ne diži se, srce moje! - Dolje!

Luda. Vičite mu, kume, kao nerazumna žena, koja je žive jegulje trpala u paštetu. Udarala ih je štapićem po glavi i vikala: Dolje, nevaljalice, dolje! A njezin je brat od same dobrote svom konju sijeno maslacem mazao.

(Uđu Cornwall, Regan, Gloster i sluga)

Lear. Dobro jutro vam jednom i drugom.

Cornwall. I vašoj milosti.

(Kenta stave na slobodu)

Regan. Veselim se,
Što vidim vašu visost.

Lear. Mislim, Regan,
Da jeste tako - a i znadem, zašto
To mogu mislit. Da se ne raduješ,
Raskrstio bih s grobom tvoje majke,
Jer preljubnica ležala bi tamo. -

(Kentu)

A! Slobodni ste? O tom drugi put. -
Predraga Regan, zla je tvoja sestra,
Oštrozubu je zlobu amo,⁴⁵ Regan,
Privezala ko jastreba, da jedva
Govorit mogu. Nećeš vjerovati,
Da ćud je tako opaka joj, Regan.

Regan. Umirite se, molim. Nadam se,
Da umijete manje cijenit njene
Vrline nego ona štedjet svoju
Poslušnost.⁴⁶

Lear. Reci, kako to?

Regan. Ne mogu
Ni mislit, da bi moja sestra mogla
Povrijediti i ponajmanju dužnost.
Al ako možda skućila je objijest
U vaše pratnje, bit će takav razlog

⁴⁵ Tu pokazuje Lear na srce, koje mu Gonerilina zloba poput jastreba kljuje.

⁴⁶ Drugim riječima: Ona vam je zacijelo dosta poslušna, ili vi ne umijete cijeniti njene vrline.

William Shakespeare: Kralj Lear

I takva dobra svrha, koja je
Oslobađa od svakog ukora.

Lear. Prokletstvo moje na nju!

Regan. Stari ste,
Gospodine, i život vam je već
Na rubu svojih granica - te neki
Zdrav razum bi vas vodit morao
I vladat vama, koji bolje vidi
Vaš položaj no sami vi. Pa zato
Povratite se našoj sestri, molim,
I recite joj, da je ojadiste,
Gospodine.

Lear. Zar ja da molim nju
Za oproštenje? Gledaj, kako bi
To našem domu dolikovalo.

(Klekne)

"O draga kćerko, star sam, priznajem,
I ništava je starost. Klečeć molim,
Odišlo dajte, krevet mi i hranu."

Regan. Gospodine, već dosta. To su mrske
Ludorije. Povratite se sestri.

Lear (ustane). Ne, nikad, Regan. Moju pratnju je
Umanjila mi na polovicu
I mrko me je gledala. Ko zmija
Baš u srce me svojim jezikom
Pogodila. Sva silna osveta,
Što nebo je gomila, nek se svali
Na nezahvalnu glavu njezinu.
Vi zlobne moći, ohromite njen
Još nerođeni porod.

Cornwall. Pi, gospodine.

Lear. Vi brze munje, svojim plamenom
Oslijepite podrugljive joj oči,
Ljepotu njenu okužite vi,
Močvarne magle - kad vas moćno sunce
Izvuče, vi se spasite i ponos
Njen ubijte.

Regan. O blagi bogovi!
I meni ćete to poželjeti,
Kad prijeka strast vas obuzme.

Lear. Ne, Regan,
Ne, tebe neću nikad prokleti,
Jer blaga ćud te ne može navesti

William Shakespeare: Kralj Lear

Na nemilost. U nje su divlje oči,
A tvoje blâže, a ne žegu. Nisi
Ti takova, da moje radosti
Poprijeko gledaš, da mi pratnju smanjiš
I nesmotrenim da se riječima
Nabacuješ i da ograničiš
Moj dio i da napokon mi zasun
Prevučeš, da ne uniđem. Ti bolje
Znaš dužnosti, što priroda ih ište,
Djetinje veze, moć ljubežljivosti
I dug zahvalnosti. Ne, nisi ti
Zaboravila polu kraljevstva,
Što ja sam tu je darovao.

Regan. Dragi
Gospodine, sad na stvar.

Lear. Tko je to
Mog čovjeka u klade stavio?

(Napolju trublje)

Cornwall. A kakve to su trublje?

Regan. Ne znam - bit će
Zacijelo sestra. Njeno pismo veli,
Da skoro bit će ovdje.

(Uđe Oswald)

Zar je stigla

Već vaša gospa?

Lear. To je onaj sluga,
Što svoj bez muke stečen ponos gradi
Na nestalnoj milosti one, kojoj
I služi. - O, iz očiju mi, rđo!

Cornwall. Što misli vaša milost?

Lear. Tko je slugu
Mog stavio u klade? Nadam se,
Da nisi za to znala, Regan. - Tko je?

(Uđe Goneril)

O bozi, ako starce ljubite,
I vaš blaga vlast odobrava
Poslušnost - ako sami stari ste,

Zaštitite me, pa mi u pomoć
Pritecite.

(Gonerili)

Zar nije tebe stid,
Gdje gledaš ovu bradu? - Zar ćeš njoj
Da pružiš ruku, Regan?

Goneril. Zašto ne?
Pa što sagriješih? Nije sve baš grijeh,
Što ludost misli i što bezumnost
Nazivlje grijehom.

Lear. Odviše ste čvrste,
O grudi! Još zar prsnut nećete? -
A kako dospje čovjek moj u klade?

Cornwall. Na moju riječ - al drskost njegova,
Gospodine, zaslužila je manje
Unapređenje.

Lear. Vi? Zar vi ste to
Učinili mu?

Regan. Oče, molim vas,
Ne gradite se jaki, kad ste slabi.
Povratite se sada mojoj sestri
I ostanite kod nje, dok se mjesec
Ne navrši, otpustiv pola pratnje,
A onda k meni dođite - jer nisam
Sad kod kuće i nemam sredstava,
Što potrebna su, da vas prehranim.

Lear. Da k njoj se vratim i da otpustim
Pedeset ljudi? Svakoga se krova
Odreći volim, volim boriti se
S dušmanskim zrakom, s vucima se družiti
I sovama. - Tvoj zub je oštar, nuždo!⁴⁷
Da k njoj se vratim? - Vatrenom Francuzu,
Što bez miraza najmlađu nam uze,
Dogmiziti bih lakše mogao
Do prijestolja i kao rob zamolit
Za prehranu, da jadni život svoj
Uzdržim! - Da se vratim k njoj! - O, bolje
Da svjetuješ me, neka budem rob
I konj, što tegli, ovom gadnome
Sluganu.

⁴⁷ Ove riječi govori Lear za se.

(pokazuje Oswalda)

Goneril. Po volji vam, gospodaru.

Lear. O ne tjeraj u ludilo me, kćerko!

Ja neću tebi dodijavat! Zbogom!
Već nećemo se vidjeti ni sresti!
A ipak ti si moja krv i meso
I moja kći - il bolje neka bolest
U mesu mome, koju moram svojom
Nazivat - čir, poganac, otok, prišt
U mojoj lošoj krvi. Al te neću
Da grdim. Sram nek dođe, ako hoće!
Ne zovem ga, ne zovem gromovnika,
Da baci strijele, neću da te crnim
Pred uzvišenim sucem Jupitrom -
Već ako možeš, popravi se, budi
U zgodno vrijeme bolja. Mogu ja
Da budem strpljiv, mogu ostati
Kod Regan - ja i sto mi vitezova.

Regan. Ne sasvim tako. Ja vam se ne nadah
I nisam spremna za vaš čestit doček.
Al poslušajte sestru, gospodaru -
Jer tko god bijes vaš motri razumno,
Taj mora mislit, da ste stari, pa -
Al ona zna što čini.

Lear. Je l' to lijepo
Rečeno.

Regan. Smijem to da tvrdim. Što?
Zar nije dosta i pedeset slugu?
Što treba više? Pa i tolik broj,
Kad protiv njega govori opasnost
I trošak. Zar toliko ljudi može
U jednoj kući, pod dva gospodara,
U prijateljstvu živjet? To je teško,
A gotovo i nemoguće.

Goneril. Zašto
Da ne primite službu, gospodaru,
Od onih, koji njoj il meni služe?

Regan. Da, gospodaru, zašto? Ako bi vas
Kadikad oni zanemarili,
Mi bismo mogli kazniti ih. Ako
Želite k meni doći - jer sad vidim
Opasnost - molim, da dovedete
Tek dvaest i pet, jer za više nemam
Ni konaka ni hrane.

Lear. Sve vam dadoh -

Regan. U dobri čas.

Lear. I skrbnicama svojim
Učinih vas i sve vam povjerih,
A sebi samo tolik broj zadržah
Za svoju pratnju. Što, zar moram k vama
Sa dvaest i pet doći? To ste rekli?

Regan. I ponavljam - ne više, gospodaru.

Lear. Ta opaka stvorenja ko da su
Još lijepa, ako ima gorih. Neka
Vrlina je, kad nisu najgori. -

(Gonerili)

Ja idem s tobom, jer pedeset je
Još dvaput dvaest i pet. Tvoja ljubav
Od njezine je dvaput veća.

Goneril. Čujte,
Što treba vama dvaest i pet slugu
Il deset ili pet, gospodine, u domu,
Gdje dvostruk broj je dužan da vam služi?

Regan. I jedan čemu?

Lear. Ne govorite
O potrebi. I prosjak kukavan
Imade neku stvarcu zališnu.
Ne dajte više prirodi od onog,
Što treba njoj - i život čovječji
Ne vrijedi više od životinjskog.
Ti gospođa si - kad bi samo toplo
Odijevati se bilo sjajno - narav
Ne potrebuje odjeće ti sjajne,
Što jedva te i grije. Ali što
Zaista treba, dajte mi, nebesa,
Strpljenja meni treba, da, strpljenja!
Ta vidite me jadnog starca, bozi,
Jednako punog starosti i jada,
U obojemu nevoljnoga. Ako
Vi potičete srca ovih kćeri
Na roditelja - ne zaludujte me
Toliko, pa ću krotko to podnesti -
I prožmite me plemenitim gnjevom
Pa ne dajte, da žensko oružje,
Vodene kaplje muški obraz moj
Osramote. Nečovječne grdobe,
Osvetit ću se jednoj i drugoj,
Da sav svijet - nešto takvo ću učiniti,
Što - ne znam, što - al strava bit će svijetu!

William Shakespeare: Kralj Lear

Zar mislite, da plakat ću? Ne, neću
Ja plakat. Mnogo imam razloga
Da plačem, ali srce će mi prije
Da prsne na sto tisuća komada
No zaplačem. - Poludjet ću, o ludo!

(Odu Lear, Gloster, Kent i luda)

Goneril. Oluja ide, - hajdmo.

Regan. Kuća ta je
Malena, pa se starac ne može
Sa svojom pratnjom smjestiti valjano.

Goneril. On sâm je tome kriv - jer sâm je sebi
Mir oduzeo, pa nek osjeti
Tu svoju ludost.

Regan. Njega samog ću
Još rado primit, al od pratnje nikog.

Goneril. Baš tako i ja. Gdje je milord Gloster?

Cornwall. Za starcem pođe - al se vraća evo.

(Vrati se Gloster)

Gloster. Od gnjeva plamti kralj.

Cornwall. A kuda ode?

Gloster. Na konja hoće - ali ne znam, kuda.

Cornwall. Nek ide samo - on se vodi sâm.

Goneril. Ne ustavljajte njega nipošto,
Gospodine.

Gloster. O jao, noć se spušta
I strašno huče hladni vjetrovi,
A mnogo milja uokrug ni grma.

Regan. Tvrdoglavci nek idu k nevolji
U školu, koju sami sebi stvore.
Zatvor'te vrata - drska mu je pratnja,
Na svašta ga podjarit može, jer je
Zamamit lako uho njegovo -
I razum veli: bojati se treba!

Cornwall. Zatvor'te vrata - burna to je noć
I moja Regan dobro svjetuje.
Uklonimo se buri! (Odu)

TREĆI ČIN

PRVI PRIZOR

Pustara

(Oluja s grmljavinom i munjama. Uđu Kent i Drugi vitez, pa se sastanu)

Kent. Tko tu je osim ružnog vremena?

Drugi vitez. Nemiran čovjek, ko i ovo vrijeme.

Kent. Znam vas. A gdje je kralj?

Drugi vitez. U borbi je
S elementima bijesnim - zove vjetar,
Da otpuhne u more zemlju ili
Nad kopno digne vale kudrave,
Da promijeni se sve il propadne -
I čupa svoju bijelu kosu, koju
U slijepom bijesu divlji vihor hvata
I prezirno razbacuje - u malom
Svom ljudskom svijetu hoće prezirom
Da nadbije i vjetrove i kišu,
Što ganjaju se amo tamo. Noćas -
Gdje isisana medvjedica voli
Da ostane u brlogu⁴⁸, a lav
I gladni vuk, da suha im je koža -
Gologlav juri on i ni za što
Već ne mari.

Kent. A tko je s njim?

Drugi vitez. Tek luda -
I šalom hoće da odagna jad,
Što razdire mu grudi.

⁴⁸ Isisana bi medvjedica morala tražiti hrane, da opet dobije mlijeka.

Kent. Znadem vas,
Gospodine - i zato, što vas znam,
Usuđujem se da vam povjerim
Prevažnu stvar. Između albanskog
I cornwallskog vojvode je razdor,
Sad još prikriiven uzajamnom himbom ^{-f⁴⁹}
I kô što svatko, koga moćna zvijezda
Visoko digne i na prijestol stavi -
Imadu slugu, al tek naoko,
Jer to su samo francuski špijuni
I uhode, što dobro poznaju
Naš položaj - i što se tiče kavgu
I svađa vojvodskih i krute sile,
Što naniješe je starom blagom kralju -
Il nečeg dubljeg, čemu ovo možda
Tek spoljašnji je lik - al istina je,
Iz Francuske da vojska dolazi
U rastrgano ovo kraljevstvo
I nemarom se našim koristeć
Već stupila je potajno u jednu
Od najljepših nam luka, pa će skoro
Svoj otvoreni stijeg pokazati.
A sad me čujte. Ako smijete
Toliko mojoj riječi vjerovati,
Da pohitate sve do Dovera,
To nekog ćete naći, tko će lijepo
Zahvaliti vam, ako li ga vjerno
Obavijestite o nečovječnom
I okrutnom postupanju, na koje
Naš kralj se mora tužit s razlogom.
A ja sam plemić odgojem i rodom
I jer vas znam i jer vam vjerujem,
To predajem vam ovu službu.

Drugi vitez. Htio bih
Govorit s vama više.

Kent. Nemojte.
Za dokaz, da sam mnogo više no
Što spoljašnost mi kaže, ovu kesu
Otvor'te - što je u njoj, uzmite,
Pa Kordeliju ako nađete,
A to ćete zacijelo, prsten taj joj
Pokažite i ona će vam reći,
Tko vaš je drug, što sad ga ne znate.
Pi! Kakva bura! Idem kralja tražit.

⁴⁹ Od razdora, koji se ovdje spominje, ne vidimo u drami ništa - valjda zato, što Cornwall prerano umre ili što prijete opasnost iz Francuske.

Drugi vitez. Dajte mi ruku. Nemate li ništa
Da kažete mi više?

Kent. Malo riječi,
Al važnije su od dosadašnjih.
Potrudite se ovud, ja ću onud,
Pa kada kralja nađemo, nek onaj,
Tko prvi njega sretne, drugog vikne.⁵⁰

(Odu na razne strane)

^{B51} DRUGI PRIZOR

Drugi dio pustare. Bura traje

(Uđu Lear i luda)

Lear. Duvajte vjetri, da vam lica prsnu!
Duvajte! Bjesnite! Prolomite se,
Sve kule naše i dok pijetle im
Ne udavite! Munje sumporne
I brze poput misli, preteče
Gromova, koji dublje cijepaju,
Sažezite mi sijedu glavu. I ti,
O grmljavino, koja treseš sve,
Raspljošti krupnu tu zemaljsku kuglu
I prirodne sve razbij kalupe
Te jednim mahom uništi sve klice,
Iz kojih niče čovjek nezahvalnik!

Luda. O kume, dvorska je sveta vodica u suhoj kući bolja nego ova kišnica izvan kuće.
Dragi kume, pođi onamo i zamoli svoje kćeri za blagoslov. Ovakva noć ne žali ni
mudrace ni lude.

Lear. Zatutnji iz sve snage! Sipaj vatru
I lijevaj dažd! Ni dažd ni vjetar - grom
Ni strijele nisu moja djeca. Neću
Elementi, s okrutnosti vas krivit,
Jer vama nisam dao kraljevstvo
Ni djecom vas nazivao i vi mi

⁵⁰ Kent se ne drži toga dogovora, kad u 2. prizoru nađe Leara. Takvih neskladnosti ima više u Šekspira.

Pokornosti ne dugujete. Zato
Po miloj volji bjesnite - i tu
Ja stojim, rob vaš, jadan, nemoćan,
Slab, prezren starac - al vam ipak velim,
Da ropske sluge ste, jer nebeske
Udružili ste svoje vojske vi
S dvije klete kćeri protiv tako stare
I sijede glave! O! Rugobe! O!

Luda. Tko ima kuću, da u njoj skloni glavu, ima dobar šljem.

Kad se prije glave tvoje
Hoće rep⁵¹ da okući,
Ušljivi će bit oboje -
Tako rade prosjaci.
Tko svom srcu mjesto dade,
Gdje mu nožni prsti stoje⁵²,
Tomu srce žulj imade,
Toga sanak minuo je -

jer još nikad nije bilo lijepe žene, a da se ne bi cerila pred ogledalom.

Lear. Ne, ja ću biti uzor strpljivosti
I ništa neću reći.

(Uđe Kent)

Kent. Tko je tu?

Luda. Bome, tu je veličanstvo i rep, tu je mudrac i luda.

Kent. Aj, gospodaru, vi ste tu? - Stvorenja,
Što vole noć, ovakvu ne vole.
Nebesa gnjevna straše prave noćne
Putnike pa u pećine ih gone.
Ne spominjem se, otkad čovjek sam,
Tolike da sam ikad strijele čuo
I tolik tutanj strašnih gromova
I huku dažda, riku vjetrova.
Toliki jad i stravu nije kadra
Podnesti ljudska narav.

Lear. Velji bozi,
Što tako strašno bjesne nam nad glavom,
Nek traže sada svoje dušmane.
Zastrepi huljo, što u sebi kriješ
Zločinstva tajna, koje nije pravda

⁵¹ U originalu: cod-piece. To je zalistak na hlačama (Hosenlatz).

⁵² Tko srce stavi na najosjetljivije mjesto.

Još stigla - skrij se, ruko krvava -
Krivokletniče - ti, što krepost hiniš,
A skvrniš rod svoj - prsni na komade
Od zebnje, rđo, što pod skrovitim
I ljupkim vidom radiš čovjeku
O glavi. I vi, sakrite krivice,
Provalite iz svojih skrovišta,
Zamolite za milost ove strašne
Glasnike. - Više grijeha podnijeh ja
No sam počinih.

Kent. Vaj, gologlavi!
Moj gospodaru milostivi, tu
Imade blizu neka koliba -
Zaštitić će vas prijazno od bure.
Otpočinite tamo. Ja ću se
Do one tvrde kuće vratiti, tvrđe
No kamenje, od kojeg sazdana je.
I malo prije, kad sam za vas pito,
Zakrčila mi ulaz. Silom ću
Izmamiti njeno škrto sažaljenje.

Lear. U glavi mi se vrti. - Napred, momče!
Pa kako, momče? Je li ti hladno? Ja ti
Sâm zebem, brate. - Gdje je ona stelja?
U nevolje je čudesna vještina,
Da čini jednu stvar dragocjenom.
Do kolibe! - O jadna ludo - ti
Ugursuze, - imade jedan kutić
U mome srcu, koji tebe žali.

Luda (pjeva). Tko ima u glavi prazninu, -
Lju! - uz vjetar i dažd -
Taj mirno nek snosi sudbinu,
Pa makar lijeva vazdan.

Lear. Da, drago momče. - Kolibi nas vodi!

(Odu Lear i Kent)

Luda. Ovo je sjajna noć, da ohladi upaljenicu. -
Izreći ću proročanstvo, prije nego odem.
Kad bude više riječju pop no činom,
Kad krčmar stane vodu miješati s vinom,
Kad plemić bude majstor svom krojaču
I kad ženari dođu na lomaču,
Kad svatko pravdu dobije na sudu,
Svi vitezovi bogati kad budu,
Kad kleveti se zatvore sva vrata,
Kad ne bude u vrevi više tata,

Kad lihvar prizna, zlata da imade,
Kad crkve stanu bludnice da grade,
Tad albionsko kraljevstvo⁵³ će spopast
Golemi jadi, te mu prijeti propast.
Tko to doživi, taj će vidjet jasno,
Da na dvije noge hodati je lasno.

To će proročanstvo izreći Merlin⁵⁴, jer ja živim prije njegova vremena.

(Ode)

^{B16} TREĆI PRIZOR

Soba u Glosterovu gradu.

(Uđu Gloster i Edmund)

Gloster. Ao, ao, Edmund, ne mili mi se taj nečovječni postupak. Kad sam ih zamolio, neka mi dopuste, da ga smijem požaliti, oduzeli su mi vlast u mojoj vlastitoj kući, zabranili mi, da govorim o njemu, da molim za nj i da ga bilo kako potpomognem, jer će me inače znavijek stići njihova nemilost.

Edmund. To je najveća okrutnost i nečovječnost.

Gloster. Nemojte, ne govorite ništa. Među vojvodama je razdor i još nešto gore. Dobio sam večeras pismo - opasno je o tom govoriti. Zaključao sam pismo u svojoj sobi. Nevolje, što ih sada kralj trpi, bit će ljuto osvećene. Jedan se dio vojske već iskrcao. Moramo uz kralja pristajati. Ja ću ga potražiti pa ću ga potajno poduprijeti - a vi podite i porazgovorite se s vojvodom, da ne bi opazio moje milosrđe. Ako bude za me pitao, bolestan sam, legao sam u krevet. Pa makar i umro za to - a tim su mi baš i zaprijetili - kralju, mom starom gospodaru, treba da se pomogne. Nešto se čudno sprema, Edmund. Molim vas, budite na oprezu!

(Ode)

Edmund. Za ovu ljubav, tebi zabranjenu,
A i za pismo odmah vojvoda
Nek dozna. To je sjajna zasluga

⁵³ Albion je poetično ime za Veliku Britaniju.

⁵⁴ Merlin je vrač u starim britanskim pričama.

I mora meni donijeti, što gubi
Moj otac - pa će sva mi sreća cvasti.
Kad stari panu, mladi će porasti.

(Ode)

⁸⁷¹ ČETVRTI PRIZOR

Dio pustare s kolibom. - Bura traje.

(Uđu Lear, Kent i Luda)

Kent. Tu, gospodaru, ono vam je mjesto.

Unidite, o dragi gospodaru,
Jer napolju je odveć bijesna noć,
Da čovjek ne podnese.

Lear. Hoću sâm
Da budem.

Kent. Amo, gospodaru, uđite.

Lear. Što - zar mi srce slomit hoćete?

Kent. Ne, volio bih svoje slomit. Dragi
Moj gospodaru, uđite.

Lear. Ti misliš,
Da to je mnogo, što nam prodire
Do kože bijesni vihor. Tebi jest -
Al gdje se veća bolest smjestila,
Neznatnija se jedva osjeća.
Od medvjeda bi htio pobjeći,
Al ako te do mora bučnoga
Nanese bijeg, u grotlo medvjedu ćeš
Uletjet. Kad je duša bezbrižna,
Osjetljivo je tijelo. Bura ta
U mojoj duši mojim ćutilima
Oduzimi je svak drugi osjećaj
Do onoga, što nju obuzima.⁵⁵
Neharnosti u djece! - Nije li
To kao kad bi usta razgrizla
Tu ruku zato, što im hranu pruža? -

⁵⁵ Dovolje govori Lear Kentu, a dalje za se.

William Shakespeare: Kralj Lear

Al ja ću ljuto kazniti - ne, neću
Da plaćem već. - U takvoj noći mi
Zaključat vrata! - Lijevaj! Trpjet ću!
U takvoj noći! Regan! Goneril! -
Vaš stari, dobri otac, čije je
Podašno srce sve vam dalo - o,
Na ovom putu čeka ludilo.
Da bježim od njega! Ništa više o tom.

Kent. Uniđ'te amo, dragi gospodararu.

Lear. Sâm uđi, molim te, i brini se
Za svoju udobnost. Oluja ta mi
Ne dopušta na ono misliti,
Što više bi me izmučilo. - Al ću
Unići.

(Ludi)

Uđi, momče! Idi naprijed,
Ti beskućniče ubogi - ej uđi.
Pomolit ću se, pa ću spavati.

(Luda ode)

Vi bijedni, goli stvorovi, pa bili
Gdje god mu drago, što vas bije ta
Nemila bura, kako će vas vaša
Nezaštićena glava, gladno tijelo
I vaši dronjci, što su puni rupa
I školja, od tog nevremena branit?
O, premalo sam brinuo se za to,
Al sad se liječi, sjaju - snosi sve,
Da osjetiš, što osjećaju bijedni,
Da prospeš pred njih sve suviške svoje
I pokažeš, da pravedni su bozi.⁵⁶

Edgar (iznutra). Hvat i po, хват i po!⁵⁷ Ubogi Tom!

(Luda dotrči iz kolibe)

⁵⁶ Lear prekorava sam sebe, što se prije premalo brinuo za sirotinju.

⁵⁷ Edgar tobože nešto mjeri (dubinu mora?) - U onom, što Edgar govori u ovom prizoru i poslije u 6. prizoru ovoga i u 1. prizoru IV. čina, nema se tražiti nikakav dublji smisao, kao na pr. u riječima Learovog lude. Edgaru je samo do toga, da što bolje hini ludu. - Mnogo je njegovih riječi uzeto iz brošure dra. Harsneta: "Declaration of popish impostures". Iz te su brošure i imena đavola, što ih Edgar spominje: Flibbertigibbet, Smulkin, Modo, Mahu, Frateretto i Hopdance. - Osim toga govori Edgar i mnogo odlomaka iz pučke poezije (sitno štampano).

William Shakespeare: Kralj Lear

Luda. U pomoć! U pomoć! Ne ulazi ovamo, kume, tu ti je neki duh.

Kent. Pruži mi ruku. - Tko je tamo?

Luda. Duh, duh! Veli, da mu je ime ubogi Tom.

Kent. Tko mrmrlja tu u slami? Ej, izadi.

(Uđe Edgar, preodjeven kao luđak)

Edgar. Otale! - Proganja me kleti đavo -
A vjetar ljut kroz oštri duva glog.

Pođi u hladni krevet, pa se zgrij.

Lear. Zar si ti sve dao svojim kćerima? Pa si na to spao?

Edgar. Tko će dati nešto ubogom Tomu? Njega je kleti đavo vodio kroz oganj i vatru, kroz poloj i vir, kroz močvare i bare, - metao mu noževe pod jastuke i užeta u klecalo, stavljao mu otrov za parcovne pored juhe⁵⁸, usadio mu u srce oholost, što jaše na doratu kasaču preko mostova od četiri palca, što lovi svoju vlastitu sjenu kao izdajnika. - Blagoslovio ti bog razum. - Tomu je hladno - o hu, hu! Hu, hu! Hu, hu! - Sačuvao te bog vihora, kobnih zvijezda i čarolija! Udijeli štogod ubogom Tomu, kojega kleti đavo muči. - Ovdje bih ga sad mogao uhvatiti - i tamo i opet ovdje i tamo.

(Bura traje)

Lear. Što, zar su ga do ove krajnosti
Dovele kćeri mu? - Zar nisi mogo
Da spasiš ništa? Zar si sve im dao?

Luda. Ne, zadržao je pokrivač, inače bismo se svi morali sramiti.

Lear. Sve kuge, što u bijesnom zraku lebde,
Za ljudske grijeha spremljene, nek panu
Na tvoje kćeri!

Kent. Nema kćeri on.

Lear. Smrt, izdajniče! Ništa ne bi moglo
Ovako jedno čovjeka poniziti
No zlobne kćeri. Je li običaj,
Da odbačeni ocevi imadu
Za svoje meso tako malo srca?

⁵⁸ I ovo jer iz spomenute knjige dra. Harsneta. U njoj se pripovijeda o prevarama, kojima su se neki služili, da nepoćudne ljude žigošu kao "bjesomučnike" i da ih tako sudu predadu. Zato su im potajno u kuću stavljali užeta i noževe, da onda mogu reći, kako je to učinio sam nečastivi, da se ti "bjesomučnici" uzmognu sami objesiti ili zaklati.

William Shakespeare: Kralj Lear

Baš mudra kazna! Ovo meso je
Proždrljive te kćeri rodilo.

Edgar. Pillicock sjedi na Pillicock-brijegu.⁵⁹
Hoj, hoj! Hoj, hoj!

Luda. Ova će nas hladna noć sve pretvoriti u lude i budale.

Edgar. Čuvaj se kletog đavla - slušaj roditelje, drži pošteno svoju riječ, ne kuni, ne griješi s tuđom vjenčanom ženom - neka ti srce ne teži za sjajnim haljinama. - Tomu je hladno.

Lear. Što si ti bio?

Edgar. Kavalir, ponosna srca i čudi - kovrčio sam kosu, nosio sam rukavice u kapi, ugađao sam požudama svoje gospe i činio s njom paklena djela. Toliko sam se puta zakleo, koliko sam riječi izrekao, i gazio sam zakletve pred licem milostivog neba. U snu sam mislio o bludu, a kad bih se probudio, činio sam ga. Vino sam ljubio vruće, a kockanje svim srcem. Sa ženama sam nadmašio Turčina. Srce mi je bilo himbeno, uho podatljivo, ruka krvava. Lijen sam bio kao svinja, kradljiv kao lija, pohlepan kao vuk, bijesan kao pas, grabljiv kao lav. Ne daj da škripa cipela i šuštanje svile izdadu ženama tvoje jadno srce. Noga neka ti se kloni bludilišta, ruka pregače, a pero dužničkih knjiga. Prkosi kletom đavlu -

Kroz glog još duva vjetar ljut
I veli: hu! fiju!
Dauphin, sinko, hej! Nek prokaše!⁶⁰

(Bura traje)

Lear. Ej, bolje bi ti bilo, da si u grobu nego što svoje golo tijelo predaješ bijesu nebesa. Zar čovjek nije više od ovoga! Promotrite ga dobro. Ti ne duguješ ni bubi svile ni zvjerku krzna, ni ovci vune, ni mački mirisa. - Ha! Nas trojica smo nakaze! - Ti si sama stvar - prirodan čovjek nije ništa više nego ovako jadna, gola, dvonožna životinja, kao što si ti. - Otale, otale, vi pridodaci! - Ej, otkopčajte ovdje.⁶¹

(Zdere odjeću)

Luda. Molim te, kume, primiri se - loša ti je to noć za plivanje.⁶² Sad bi mala vatra na prostranom polju bila kao srce starog bludnika - sićušna iskra, a čitavo ostalo tijelo hladno. - Gle, tu dolazi vatra lotalica.

⁵⁹ Ovo je iz neke dječje pjesmice. Lear veli: Those pelican daughters (u ovom prijevodu: Proždrljive te kćeri), pa tako pane tobože Edgaru na pamet ime Pillicock.

⁶⁰ Ovo je iz neke nepoznate pučke pjesme.

⁶¹ Neki misle da ove riječi: Ej otkopčajte ovdje (u originalu: come, unbutton here) ne bi imao Lear govoriti, već da je to bila pozorišna uputa (Buhnenanweisung).

⁶² To veli luda zato, jer je Lear skinuo odjeću, kao da hoće plivati.

William Shakespeare: Kralj Lear

Edgar. To je kleti đavo Flibbertigibbet. On ustaje kad zazvoni večernje zvono, pa hoda sve do prvih pijetlova. Od njega je mrena u oku, od njega razrok pogled, od njega hrnjava usnica, on nosi snijet u bijelu pšenicu i muči bijedna zemaljska stvorenja.

Sveti je Withold⁶³, tri put prejaho goru,
S petero ždrebadi tamo sreo je moru,
S konja da siđe, on joj naloži.
Vjeru da svoju njemu založi -
Onda joj reče: nosi se, vještice!

Kent. Kako je vašoj milosti?

(Uđe Gloster sa zubljom)

Lear. Tko si?

Kent. Tko je to? Što tražite?

Gloster. Tko ste vi? Kako vam je ime?

Edgar. Ubogi Tom, koji jede žabu plivačicu, krastavu žabu, glavočinu, guštera i štura, a kad bjesni kleti đavo, pa mu srce obuzme ljutina, jede kravlju balegu mjesto salate - on ždere starog parcova i pasju crkotinu, pije zeleni plašt s mrtve bare - njega tjeraju bičevima iz kotara u kotar, među ga u klade i bacaju u zatvor, on ima troje haljine za svoja leđa, šest košulja za svoje tijelo, konja, da jaše, oružje, da njime maše.

Parcov, miš i slično bješe hrana
Bijednom Tomu sedam godin' dana.

Čuvaj se mojih progonitelja! - Miruj, Smulkin, miruj, đavole!

Gloster. Zar vaša milost nema boljeg društva?

Edgar. Vladar tmine jeste plemić pravi,
Modo se i Mahu zove.

Gloster. Krv naša je i meso tako podlo,
Te mrsko im je ono, što ih rodi.

Edgar. Tom bijedni zebe.

Gloster. Sa mnom pođite -
Jer moja vjernost podnijet ne može,
Da sluša kruti nalog vaših kćeri.
Naložiše mi, da zaključam vrata
I da vas predam bijesu ove noći. -
Pa ipak sam se ja usudio

⁶³ Sveti je Withold bio zaštitnik protiv more.

William Shakespeare: Kralj Lear

Da potražim vas i povedem tamo,
Gdje vatra je i jelo spremljeno.

Lear. S filozofom ću ovim najprije
Govorit. - Što je razlog grmljavini?

Kent. Ta prihvatite ovu ponudu
I sklonite se pod krov, gospodaru.

Lear. Govorit hoću s ovim učenim
Tebancem. - Vaš je nauk - ?

Edgar. Kako ćemo
Nadmudrit đavla i tamanit gamad.

Lear. Da natajno vas nešto zapitam.

Kent. Još jednom ga saletite, nek uđe -
Jer ostavlja ga pamet, gospodaru.

Gloster. Zar on je tome kriv? - Ta kćeri mu
O glavi rade. - Onaj dobri Kent je
To prorekao - ubogi prognanik.
Ti veliš, da se kralju pamet muti.
Znaj, prijatelju, da sam gotovo
I sâm već lud - jer imao sam sina
- Al sada ga izbacih iz srca -
I on je meni o zlu radio,
Sad, nedavno - a ja sam ljubio ga,
Moj prijatelju - nikad nije ocu
Sin bio draži, to mi vjeruj. Bol je
Pomutio mi pamet.

(Bura traje)

Kakva noć!
Ja molim vašu milost, -

Lear. Prostitute! -
Filozofe moj dični, pratite me.

Edgar. Tom zebe.

Gloster. Hajde, momče, ovamo
U kolibu i zgrij se.

Lear. Hajdmo svi.

Kent. Ovuda, kralju.

Lear. S njime - hoću uvijek
Da budem pokraj svog filozofa.

Kent. Popustite mu, gospodaru - neka
Povede njega.

Gloster. Uzmite ga vi.

Kent. Ej naprijed, ajde s nama.

Lear. Hajdmo, dragi
Atenjanine.

Gloster. Ni riječi više! Mir!

Edgar. Do mračne kule Roland dođe,
Sved govoreći: pi! i pu!
Ja britsku krvcu njušim tu!⁶⁴

(Odu)

¹⁸⁸ PETI PRIZOR

Soba u Glosterovu gradu

(Uđu Cornwall i Edmund)

Cornwall. Hoću da se osvetim, prije nego odem iz ove kuće.

Edmund. Nešto me je strah, milorde, kad pomislim, što moj prirodni osjećaj tako ustupa mjesto podaničkoj vjernosti.

Cornwall. Sad ja vidim, da mu vaš brat nije samo zato radio o glavi, jer je zloćudan, već da ga je na to nedjelo potaklo i neko očevo nevaljalstvo.

Edmund. Kako li je zloban moj udes, da moram žaliti, što čestito radim! Evo pisma, o kojem sam govorio i koje dokazuje, da je on pouzdanik i saveznik francuskoga kralja i da radi njemu na korist. O bože, ne bilo te izdaje ili barem da je ja ne otkrih!

Cornwall. Pođite sa mnom vojvotkinji.

Edmund. Ako se ovom pismu može vjerovati, čeka nas zamašan posao.

Cornwall. Bilo istinito ili lažno, učinilo te je grofom glosterskim. Pronađi oca, da ga uzognemo uhvatiti.

Edmund (za se). Ako ga nađem, gdje pomaže kralju, to će još većma utvrditi njegovu sumnju. - Ostat ću vam do kraja pokoran i vjeran, premda mi je teška borba između vjernosti i krvi.

Cornwall. Pouzdat ću se u te - i u mojoj ćeš ljubavi naći valjanijeg oca.

(Odu)

⁶⁴ Balada, iz koje su ove riječi, nije pronađena.

ŠESTI PRIZOR

Soba u nekoj seljačkoj kući pokraj Glosterova grada

(Uđu Lear, Gloster, Kent, Luda i Edgar)

Gloster. Ovdje je bolje nego na prostom zraku. Primate to sa zahvalnošću. Učinit ću, što god mogu, da vam bude što udobnije. Za časak evo me natrag.

Kent. Tako ga je obuzela strast, da je sasvim sišao s pameti. - Naplatili vam bozi ljubeznost.

(Gloster ode)

Edgar. Frateretto me zove i veli, da Nero peca ribu u bari mraka. - Moli se, blesane⁶⁵, i čuvaj se kletog sotone.

Luda. Molim te, kume, reci mi, da li je ludov gospodin ili seljak?

Lear. Kralj, kralj!

Luda. Ne, on je seljak, kojemu je sin gospodin, jer onaj je seljak lud, čiji sin prije njega postane gospodinom.

Lear. Da imam tisuću usijanih kopalja,
Pa cičecí da navalim na njih! -

Edgar. Kleti mi đavo grize leda.

Luda. Luda je onaj, koji se uzda u vučju pitomost, u konjsko zdravlje, u dječaćku ljubav ili u zakletvu bludnice.

Lear. Da, to će bit - optužit ću ih smjesta. -

(Edgaru)

Ej, sjedni amo, suče premudri -

(Ludi)

Mudračće, amo sjedni. - Ej, vi lije! -

Edgar. Gle, kako stoji i bulji. - Treba li ti još očiju na sudu, gospo?

Pređi, Lizo, preko međe amo⁶⁶ -

⁶⁵ Misli ludu.

⁶⁶ Tako je počinjala neka stara balada.

William Shakespeare: Kralj Lear

Luda. Čamac ti je njen
Malko probušen,
Ne može ti ona doći tamo.

Edgar. Kleti đavo salijeće bijednog Toma glasom slavujevim. Zao duh Skaklo se dere u Tomovu trbuhu i zahtijeva dva bijela sleđa. Ne grakći, crni anđele - nemam hrane za te.

Kent. Ej gospodaru, što ste smućeni?
Da legnete i da otpočinete
Na jastucima?

Lear. Prije hoću sud
Da vidim njihov. - Ovamo svjedoci!

(Edgaru)

Ti suče u talaru⁶⁷, na mjesto -

(Ludi)

A i ti, što si drugar mu u pravdi,
Uz njega sudi. -

(Kentu)

Vi ste prisjednik,
Sjednite i vi.

Edgar. Po pravu sudimo!

Bdiš ili spavaš, lijepi ovčaru?
Po žitu tvoje stado šeće,
Zasviri malko milim ustima
I štete njemu biti neće.

Vrr! Mačka je siva.

Lear. Optužite je prvu - to je Goneril. Kunem se evo pred ovim časnim zborom, da je nogama gazila jadnog kralja, svog oca.

Luda. Amo, gospođice. Je li vam ime Goneril?

Lear. To ne može poreći.

Luda. Oprostite, mislio sam, da ste naslonjač.

Lear. Još jedna tu je - zlobni pogled njen
Odaje građu srca njezinog. -

⁶⁷ Talar je duga sudačka haljina.

Gloster. Ej družo, gdje je kralj, gospodar moj?

Kent. Tu, gospodaru, al ga ne smetajte,
Jer sišao je s uma.

Gloster. Molim te,
Da na ruke ga uzmeš, prijatelju -
Jer čuo sam, o glavi da mu rade.
I nosila su spremna - na njih ga
Položi, pa u Dover pohitaj,
Gdje doček lijep i zaštita te čeka.
Da, digni, brate, gospodara svog,
Ter pola sata ako zakasniš,
Životu onda njegovu i tvom
I sviju, što ga hoće braniti,
Zacijelo prijeti propast. Digni ga
I pođi sa mnom - nešto ću ti hrane
I brza dat vodiča.

Kent. Izmučena
Priroda spava. - Ovaj san bi mogo
Izliječit tvoje živce skršene,
Što teško bi oporavili se,
Da nije sretne zgone.

(Ludi)

Amo de,
Pomozi nosit gospodara svog,
Jer ne smiješ zaostat.

Gloster. Hajd'! Hajd'! Naprijed!

(Odu Kent, Gloster i Luda, noseći kralja)

Edgar.⁷⁰ Kad vidiš, gdje i veći trpe jad,
Na svoju bijedu manje misliš tad.
Tko trpi sâm, taj pati patnje veće,
Kad prošle svoje spomene se sreće -
Al kad u patnji drugar nam se nađe,
I mnogo jada podnosimo rađe.
Podnošljive su, lake boli te,
Kad kralja tišti, što i mene tre.
Od kćeri on, od oca trpim ja -
Al pazit ću, te past će krinka ta,
Kad s obraza mi crna ljaga spane
I mojoj časti novo doba svane. -

⁷⁰ Ovaj monolog neće biti Šekspirov.

Nek bude noćas što mu drago, samo
Da kralj se skloni! - Sakrij se i čekaj!

(Ode)

²⁰⁸ SEDMI PRIZOR

Soba u Glosterovu gradu

(Uđu Cornwall, Regan, Goneril, Edmund i sluga)

Cornwall. Pohitajte žurno milordu, svom mužu, pa mu pokažite ovo pismo. Francuska se vojska iskrcala. - Potražite izdajnika Glostera.

(Odu neke sluga)

Regan. Smjesta ga objesite.

Goneril. Iskopajte mu oči.

Cornwall. Ostavite ga mom bijesu. - Edmund, otpratite našu sestru - ne bi bilo zgodno, da gledate osvetu, koju moramo izvršiti na vašem izdajničkom ocu. Kad stignete u vojvodu, recite mu, neka se brže bolje digne na oružje - a to treba i mi da uradimo. Naši će glasnici biti brzi i dobro upućeni. - Zbogom, draga svasti, - zbogom grofe Gloster.

(Uđe Oswald)

Ej, gdje je kralj?

Oswald. Grof Gloster ga je otud odveo,
A triest i pet il šest vitezova
Što tražiše ga živo, sreli su ga
Na vratima, te s nekim drugima
Od grofovih su ljudi pošli s njim
Put Dovera - a tamo, diče se,
Imadu oni prijateljâ, dobro
Naoružanih.

Cornwall. Konje svojoj gospi
Dovedite.

Goneril. Sad zbogom, milorde
I sestru moja.

William Shakespeare: Kralj Lear

Cornwall. Zbogom, Edmund.

(Odu Goneril, Edmund i Oswald)

Tog izdajnika Glostera potraž'ite,
Pa kao tata njega svežite
I pred nas ga dovedite.

(Odu druge sluge)

Doduše

Bez redovnog ga suda ne možemo
Osudit na smrt, al' će naša vlast
Popustit našem gnjevu - što se može
Da pokudi, al' ne može se spriječit. ^{-f71_f}
Tko je? Zar izdajnik?

(Vrate se sluge s Glosterom)

Regan. Da, on je, lisac
Taj nezahvalni!

Cornwall. Svežite mu čvrsto
Uvele ruke.

Gloster. Vaše milosti!
Što mislite? - O dragi prijatelji,
Ta pomislite, da ste moji gosti!
Ne postupajte ružno sa mnom.

Cornwall. Velim,
Da svežete ga.

(Sluge ga svežu)

Regan. Oštro! Oštro! - Gadni
Ti izdajniče!

Gloster. Nisam ja to, ej
Okrutna gospo!

Cornwall. Za taj stolac ga
Privežite. - O, huljo, vidjet ćeš -

(Regan ga vuče za bradu)

⁷¹ Hoće da kaže: Neka me poslije kore; - kad stvar bude svršena, neće je više moći spriječiti.

Gloster. O blagi bozi, to je najveća
Rugoba, što za bradu mene vučeš.

Regan. A - tako sijed, pa takav izdajnik!

Gloster. Opaka gospo, kosa, što mi je
Iz brade čupaš, znaj, oživjet će
I tebe će optužit. Ja sam vas
Ugostio, te nije pravedno,
Da razbojničkom rukom lice mi
Nagrđujete gostuljubivo.
Što hoćete?

Cornwall. Ej, kakvo pismo ste,
Gospodine, onomad primili
Iz Francuske?

Regan. Odgovarajte nam
Jednostavno, jer znamo istinu.

Cornwall. I kakve sveze s izdajnicima
Imadete, što nedavno su se
U kraljevini ovoj iskrkali?

Regan. I komu ludog predali ste kralja?
Govor'te.

Gloster. Pismo dobih, puno slutnja,
Od nekoga, što pravedna je srca,
A ne od dušmanina.

Cornwall. Himba!

Regan. Laž!

Cornwall. A kud si kralja poslao?

Gloster. U Dover!

Regan. U Dover? Zašto? Zar ti nismo mi
Naložili uz prijetnju -

Cornwall. Što u Dover?
To nek nam kaže.

Gloster. Privezan sam za stup,
Pa moram hajku da podnesem.⁷²

Regan. Zašto
U Dover?

Gloster. Nisam htio gledati,
Gdje tvoji nokti okrutni mu jadne
I stare oči kopaju, a sestra
Gdje tvoja njemu zube veparske
Utiskuje u pomazano meso.
U takvoj buri, kakvu on je moro

⁷² To je aluzija na nekadašnju gospodsku igru s medvjedima. Privezali bi medvjeda za stup pa bi onda na njega pse napustili. - Šekspir upotrebljava češće tu sliku.

William Shakespeare: Kralj Lear

Gologlav podnijet u toj noći, crnoj
Ko pakao, i more bi se bilo
Propelo pa bi vatre zvjezdane
Ugasilo - al jedno staro srce
Pomože nebu, da se kiša spusti. -
Pa da ti vuk u tako strašno doba
Na vratima zatúli, rekla bi
Vrataru: "Ključ odvrni!" Sve, što je
Inače kruto, postalo je blago.
Al ja ću vidjet, gdje krilata
Ovakva djela stiže osveta.

Cornwall. Ne - v i d j e t nećeš toga nikada. -
Ej momci, drž'te stolac. Nogom ću
Na ove tvoje oči stati.

Gloster. Onaj,
Što misli, da će dočekati starost,
Nek pomogne mi. - Krvniče! - O bozi!

Regan. E - jedna strana rugat će se drugoj,
I drugo!

Cornwall. Ako vidiš osvetu -

Prvi sluga. O gospodaru, stan'te - ja vam služim
Od djetinjstva, al nisam bolje službe
Učinio vam nego sada, veleć,
Da stanete.

Regan. Što? Pseto!

Prvi sluga. Da vam je
Na licu brada, ja bih vam je treso
U kavgi toj. Što smjerate?

Cornwall. Ti robe!

(povuče mač)

Prvi sluga. Na megdan dakle! Nek vam jarost sudi!

(Povuče mač. Biju se. Cornwall bude ranjen)

Regan. Svoj mač mi daj. Ovako da se diže
Seljačina!

(Uzme mač drugom sluzi i navali straga na prvog slugu)

Prvi sluga. Ubijen sam! - O grofe,
Još jedno vam je oko ostalo,

William Shakespeare: Kralj Lear

I n j e g o v u da vidi nesreću. -⁷³
O!

(Umre)

Cornwall. Spriječit ću, da više ne vidi. -
Ti hladetino gadna, napolje!
Ej, gdje je sad tvoj sjaj?

Gloster. Svud mrak i očaj! -
A gdje je sin moj Edmund? Edmunde,
Užezi svaku iskrnu prirodnu,
Da ovo strašno djelo naplati!

Regan. A kleta huljo! Zoveš onoga,
Što mrzi na te. On je otkrio nam
Izdajstvo tvoje. Predobar je on,
Da tebe požali.

Gloster. O lude mene!
Učinio sam onda Edgaru
Krivicu. - Blagi bozi, prostite mi,
A usrećite njega.

Regan. Bacite ga
Na vrata, pa nek onda njuši put
U Dover. - Kako vam je, gospodaru?

Cornwall. Zadobih ranu. - Slijedite me, gospo! -
Tu slijepu rđu izgurajte otud -
Na đubrište nitkova bacite. -
Krv teče jako, Regan. Ta mi rana
U nevjeme baš dođe. - Ruku amo.

(Ode Cornwall. Regan ga vodi. Neke sluge odvežu Glostera, pa ga izvedu)

Drugi sluga⁷⁴. Već ni od kakva žacati se neću
Zločinstva, ako ovaj dobro prođe.

Treći sluga. I ako ona dugo još poživi,
Pa onda umre smrću običnom,
Sve žene tad će postat nemani.

Drugi sluga. Za starim grofom hajdmo. - Uzmimo
Ludova, da ga prati, kud ga volja.
Za svašta može skitač lud poslužiti.

⁷³ Vojvodinu tešku ranu.

⁷⁴ Ovaj dijalog između drugog i trećeg sluge zacijelo nije od Šekspira.

William Shakespeare: Kralj Lear

Treći sluga. Ne, idi ti - a ja ću donijeti
Lan i bjelance, da mu namažem
Krvavo lice. - Smiluj mu se, bože!

(Odu na razne strane)

ČETVRTI ČIN

PRVI PRIZOR

Pustara

(Uđe Edgar)

Edgar. Ipak je bolje tako, kada znaš,
Da prezren si, no sved da laskaju ti,
A preziru te. Najkukavnije,
Najjadnije, najomraženije
Pastorče sreće ipak ima nadu
I ne zna za strah. Bolna promjena je,
Kad sreće nestane - a tko je bijedan,
Taj može još se smijati. - Zdravo dakle,
Netvarni zračte - predajem se tebi.
Ja nevoljnik, što ti si ga u bijedu
Otpuhnuo, ne dugujem baš ništa
Tvom bijesu. - Tko to ide?

(Uđe Gloster, a vodi ga starac)

Otac moj,
A prosjak njega vodi. - Svijete, svijete,
Kad ne bi tvoje čudne mijene nas
Navodile, da na te mrzimo,
Za starost ne bi život mario.

Starac. Moj gospodar, zakupnik sam vaš
I vašeg oca osamdeset ljeta.

Gloster. Otiđi, brajko, idi, odlazi,
Jer tvoja pomoć ne može mi više
Da koristi, a tebi može škoditi.

Starac. Al ne možete put svoj vidjeti.

Gloster. Ja nemam puta, pa mi ne treba
Ni očiju - a posrtao sam
I onda, dok sam jošte vidio.
Obilnost rađa obijest u nama
I korisna je ljuta nestašica.
Moj sinko Edgare, ti hrano gnjeva
Svog prevarenog oca, da mi je
Poživjet dotle, dok te pipajuć
Ne ugledam, ja reko bih, da opet
Imadem oči.

Starac. Tko je to?

Edgar. O bozi!
Tko može reći: "Najgore je meni"?
Sad mi je gore nego igda -

Starac. Ludi
I ubogi je Tom.

Edgar (za se). A moglo bi mi
I gore biti. Nije najgore,
Dok možeš reći: "Sad je najgore!"

Starac. Ej mamče, kuda?

Gloster. Je li prosjak?

Starac. Ludov
I prosjak.

Gloster. Ima nešto razuma,
Inače ne bi mogo prositi.
U prošloj burnoj noći ugledah
Čeljade takvo - te sam moro mislit,
Da crv je čovjek. Sina sam se svog
Spomenuo, i ako mi je srce
Još onda slabo osjećalo za nj,
Tek docnije sam više čuo. - Što
Od muha rade obijesni dječaci,
To od nas čine bozi - oni nas
Ubijaju za zabavicu.

Edgar. Kako
To slučajilo se? - Loš je posao,
Kad moraš glumit ludu ispred bijede
Na nevolju i drugima i sebi! -
Ej, dobra kob vam, gospodaru!

Gloster. Je li
To golić?

Starac. Jeste, gospodaru.

Gloster. Onda
Otiđi, molim te - pa ako hoćeš
Da dočekaš nas meni za volju

William Shakespeare: Kralj Lear

Odavde milju ili dvije na putu
Do Dovera, za staru ljubav to
Učini, pa mi kakvu haljinu
Donesi još za golo to stvorenje.
Zamoliti ću ga, da me vodi.

Starac. Ah,
Gospodine, ta on je lud.

Gloster. Pa to je
Prokletstvo dobi: luda vodi slijepca!
Učini, što ti rekoš - ili radi,
Što god te volja. Glavno je, da odeš.

Starac. Odijelo ću mu donijeti najbolje,
Što ga imadem, bilo što mu drago.

(Ode)

Gloster. Ej, goliću -

Edgar. Ah, zebe jadni Tom.

(za se)

Ne mogu dulje glumiti -

Gloster. Amo, momče.

Edgar (za se). Pa ipak moram. - Blagoslovio Bog tvoje slatke oči. Krvave su.

Gloster. A znaš li put do Dovera?

Edgar. I nogostupe i vrata, kolnike i staze. Ubogi je Tom od straha izgubio zdravi razum. Čuvao te bog, dragi sine čovječji, od kletog sotone. Pet je đavola u jedan mah bilo u bijednom Tomu: Obidicut, đavo bluda, Hobbididance, knez njemoće, Mahu, krađe, Modo, umorstva, i Flibbertigibbet, bekeljenja i kreveljenja, - koji je onda prešao u sobarice i dvorkinjice. Dakle bog te čuvao, gospodaru.

Gloster. Tu kesu uzmi - ti, što sve su strijele
Nebesa gnjevna na te sasula.
Što j a sam jadan, sretnijim te čini.
O bozi, uvijek tako postupajte:
U obilju i razbludi tko živi,
Tko gazi vaše zapovijedi, tko
Neće da vidi, jer ne osjeća,
Taj neka brzo vašu moć oćuti.
Ta razdioba uništiti će raskoš
I svakom bit će dosta. - Znaš li Dover?

Edgar. Znam, gospodaru.

Gloster. Tamo ti je hrid,
Što visok vrh strahovito joj strši

Nad golemom dubinom.⁷⁵ Vodi me
Do njenog ruba, pa ću nevolju ti
Ublažiti dragocjenošću, što je
Uza se nosim - a odande neće
Već trebat mi vodiča.

Edgar. Ruku amo.
Ubogi Tom će tebe voditi.

(Odu)

DRUGI PRIZOR

Pred palačom vojvode Albany

(Uđu Goneril i Edmund)

Goneril. Dobro mi došli, grofe. Čudim se,
Što nije nam u susret blagi muž moj
Izašo.

(Uđe Oswald)

Gdje vam je gospodar?

Oswald. Gospo,
Unutri - ali nikad nije čovjek
Promijenio se tako. Govorah mu
O iskrcanoj vojsci, ali on se
Nasmiješio, a kad mu rekoh, vi
Da dolazite, odgovorio je:
"To gore". Kad mu na to Glosterovu
Ispričah izdaju i vjernu službu
Njegova sina, nazvao me blunom
I reko, da sam sve izvrnuo.
Što najmrže bi moralo mu biti,
To kao da je njemu po volji,
A što bi mu se sviđat moralo,
Neugodno.

⁷⁵ Blizu Dovera je hridina, visoka 175 metara, prozvana po ovom mjestu "Shakespeare-cliff". Sada prolazi kroz nju željeznički tunel.

Goneril (Edmundu). E, onda ne idite.
Jer njegovo je srce kukavno,
I žaca se od svakog pothvata.
Kad morao bi oprijet se krivici,
On neće niti da je osjeća.
Što željeli smo putem, moglo bi se
Ostvarit. Natrag, Edmunde, mom svâku,
Oružanje požur'te njegovo
I vodite mu vojsku. Ja pak moram
Tu kod kuće izmijenit oružje
I mužu dat vreteno u ruke.
A ovaj vjerni službenik će biti
Među nama glasnikom. Skoro ćete
Čut zapovijedi gospe, ako se
Za svoje dobro truditi hoćete.
Pones'te ovo - ali ni riječi.

(Pruži mu vrpču)

Sagnite glavu. Kad bi cjelov taj
Govorit smio, k nebu digo bi
Tvoj duh. Razumij to - pa zbogom.

Edmund. Vaš
Do smrtnog časa.

Goneril. Predragi moj Gloster!

(Ode Edmund)

Gle razlike između čovjeka
I čovjeka - jer ti imadeš pravo,
Da žena tebi služi, a moj ludov
Prisvaja sebi moje tijelo.

Oswald. Gospo,
Gospodar ide.

(Ode)

(Uđe vojvoda Albany)

Goneril. Prije bijah vrijedna,
Da bar zazviždite.⁷⁶

⁷⁶ Kao psetu.

Albany. Vi niste, Goneril,
Ni praha vrijedni, što ga vjetar ljut vam
U lice duva. Strah me vaše ćudi,
Jer tko god rod svoj prezire, taj nije
Ni samim sobom kadar vladati -
A grana, koja otkinut se hoće
Od sočnog stabla i odlomiti,
Usahnut mora i smrtonosno
Oružje postat.

Goneril. Dosta - glupa je
To riječ.

Albany. Dobrota je i mudrost loša
Zlu čovjeku, a gadni ljudi vole
Tek sebe. - Što ste uradile?
Ne kćeri, nego tigrice - o, što ste
Počinile? Svog oca, blagog starca,
Što časno bi mu tijelo lizao
I medvjed razdražen - vi barbarke,
Vi izrodi - obezumile ste.
A moj pašanac dobri zar je mogo
Podnesti taj vaš postupak? On, junak
I vladalac, što tako ga je kralj
Obdario. O, ako ne dođu,
S nebesa brzo dusi vidljivi,
Da ove podle grijeha ukrote,
Još sami sebe morati će ljudi
Da proždiru ko morske nemani.

Goneril. Mekušac ti si - tvoja glava je
Za pogrde, a obrazi za ćuške.
Pod čelom nemaš oči, što bi mogle
Razlučit čast od stradanja, i ne znaš,
Da samo lude žale one hulje,
Što prime kaznu, prije no zločinstvo
Još počine. - A gdje je bubanj tvoj?
Već francuski se viju stjegovci
U mirnoj našoj zemlji i već prijeti
Ubica tvoj sa šljemom pernatim,
A ti još sjediš, ludi kreposniče,
Na miru kričeć: "Zašto čini to?"

Albany. Pogledaj sebe, đavole! Rugoba
Ni u sotone nije tako strašna
Kao u žene.

Goneril. Glupi ludove!

Albany. Ta promjena je otkrila svu tvoju
Golotu. Stid te bilo! Ne nagruđuj
Svoj obraz. Kad bi meni priličilo

Dopustit ovim rukama, da moju
Krv poslušaju, mogle bi ti meso
I kosti sve da raskomadaju.
Al ženski lik te štiti, premda si
Sotona.

Goneril. Ele - baš ste ljudina!

(Uđe Prvi glasnik)

Albany. Što novo?

Prvi glasnik. Dragi gospodaru, vojvoda
Od Cornwalla je mrtav. Sluga ga je
Umorio, kad Glosteru je htio
Iskopat drugo oko.

Albany. Glosterove
Zar oči?

Prvi glasnik. Neki sluga, što ga je
Othranio, od sažaljenja dirnut,
Da tom se činu opre, trže mač
Na velikoga gospodara svog,
Al on je bijesan na nj nasrnuo
I s drugima ga ubio, al pri tom
Sâm zadobio ljutu ranu, što je
Za slugom poslije i njega povukla.

Albany. O, to je znak, da jeste gore vi,
Vi suci, koji tako možete
Osvetit žurno grijeha nam zemaljske!
Al jadni Gloster! - Je l' i drugo oko
Izgubio?

Prvi glasnik. Da, oba, gospodaru. -
To pismo ište brzi odgovor,
Od vaše sestre je.

Goneril (za se). U jednu ruku
I ne žalim - al sad je udova,
A kod nje Gloster moj, pa mogla bi se
Sva zgrada mojih snova survati
Na mrski život moj. U drugu ruku
I nije to neugodna mi novost -
Pročitat ću, pa odgovoriti. (Ode)

Albany. A gdje je bio sin mu, kad ga je
Oslijepio.

Prvi glasnik. Pa s vašom gospom je
Ovamo pošo.

Albany. Tu ga nema.

William Shakespeare: Kralj Lear

Prvi glasnik. Sretoh ga
Na povratku.

Albany. A zna li za taj zločin?

Prvi glasnik. Ta on ga je pokazao i navlaš
Uklonio se, da se kazna može
Slobodnije izvršit.

Albany. Glosteru,
Ja živim, da te nagradim za ljubav,
Što kralju si je ti pokazao,
Da tvoje oči osvetim. - Hej, amo, -
Što znadeš jošte - reci, prijatelju! (Odu)

382 TREĆI PRIZOR

Francuski logor blizu Dovera

(Uđu Kent i Drugi vitez)

Kent. Zašto je francuski kralj tako naglo opet otišao? Znete li vi za razlog?

Drugi vitez. Ostavio je neki nedovršen državni posao, o kome je mislio, otkad je ovamo došao, i koji je kraljevinu napunio tolikim strahom i opasnošću, da je bilo nužno i potrebno, da se on glavom vrati.

Kent. A koga je ostavio iza sebe za vojskovođu?

Drugi vitez. Maršala francuskog, gospodina La Fara.

Kent. Jeste li opazili kakvu žalost u kraljice, kad ste joj predali pismo?

Drugi vitez. Da, gospodaru, uzela ga ona
I preda mnom ga pročitala te se
Na mahove po neka krupna suza
Omakla joj niz nježne obraze -
I kao da je bila kraljica
Svog bola, što se htio buntovnički
Zakraljit nad njom.

Kent. Dirnulo je to.

Drugi vitez. Al nije je razgnjevalo - jer tuga
I strpljivost se natjecahu, koja
Učinit će je ljepšom. Vidjeli ste,
Gdje sunce sja i kiša pada skupa -
Još ljepši bješe smiješak njen i plač.
Taj mili smiješak joj na rumenim

Ustašcima ko da i nije znao
Za goste, što u očima joj bjehu.
I što odande izvirahu, kao
S dragulja što se biser prosiplje.
Ukratko, bol bi bila najrjeđa
Dragocjenost, da svakom pristaje
Ovako.

Kent. Zar ne reče ništa?

Drugi vitez. Jednom
Il dvaput joj se s mukom izvile
Iz grudi riječi "oče moj", baš kao
Da srdašce joj tište. Vikala je:
"O sestre, sestre! - Ženska sramoto!
Kent! Oče! Sestre! Što - u buri? Noću?
U sažaljenje ne vjerujte više!" -
I onda joj iz rajskih očiju
Ptekla sveta voda, pa joj krik
Zatomila, a zatim pobježe,
Da nasamo sa svojim bolom bude.

Kent. Da, zvijezde, zvijezde nebeske nam ćud
Određuju, jer inače se ne bi
Od istog muža, iste žene mogla
Da rode tako različita djeca.
A poslije niste s njom govorili?

Drugi vitez. Ne, nisam.

Kent. Je l' to bilo prije no se
Kralj vratio.

Drugi vitez. Ne, poslije toga.

Kent. Dobro,
Gospodine. U gradu Lear je jadni
I bijedni. Kadšto, kad se razvedri,
On shvaća, zašto dođosmo, al neće
Baš nikako da vidi svoju kćer.

Drugi vitez. A zašto ne, gospodine?

Kent. Jer golem
Stid neki muči ga i njegova
Okrutnost, što je njegov blagoslov
Njoj oduzela, pa je pustila
Na milost i na nemilost tuđini
I njena sveta prava predala
Nečovječnim joj sestrama. To sve
Ko otrov grize dušu njegovu,
Te plameniti stid ga odbija
Od Kordelije.

Drugi vitez. Jadni gospodaru!

Kent. Zar niste ništa dočuli o vojsci
Albanskog vojvode i cornwallskog?

Drugi vitez. Dakako, već se podigoše oni.

Kent. Povesti ću vas Learu gospodaru
I ostavit vas, da ga čuvate,
Gospodine, jer važan razlog hoće
Da još se neko vrijeme prikrivam.
A kad se jednom sasvim otkrijem,
Nećete žalit, što ste sa mnom se
Upoznali. - Sad hajdmo, molim vas.

(Odu)

⁴⁸² ČETVRTI PRIZOR

Isto mjesto. - Čador

(Uđu Cordelija, liječnik, Drugi vitez i vojnici)

Cordelija. Vaj, to je on. Još malo prije ga
Ko bučno more bijesnog vidješe,
Gdje pjevao je glasno, ovjenčan
Sav rošnicom i čičkom, pirikom,
Kukutom, ljuľjem, koprivom⁷⁷ i drugim
Beskorisnim još dračjem, koje raste
U žitu, što nas hrani. - Četu vi
Pošaljite i sve žitorodne
Pretražite poljane, pa ga pred nas
Dovedite.

(Izađe Drugi vitez s pratnjom)

Što može ljudska mudrost,
Da smućeni mu razum ozdravi?
Tko izliječi ga, sve će moje blago
Da dobije.

⁷⁷ U originalu: with rank fumiter and furrow-weeds, with burdocks, hemlock, nettles, cuckoo-flowers, darne,... (u njem. prijevodu: mit wildem Erdrauch und mit Quecken, mit Kletten, Schierling, Nesseln, Kuckucksblumen, Lolch, ...).

Liječnik. O ima sredstvo, gospo.
Čovječjem tijelu m i r je hranitelj -
I to je, što mu treba. Mnogo ima
Ljekovitoga bilja, što je kadro
U njega to izazvat te mu bolne
Zatvorit oči.

Cordelija. O sve blage tajne
I sve zemaljske sile skrovite,
Iz mojih suza sada niknite
Te dobrom starcu pomoć pružite
I lijek u jadu! - Tražite ga, tražite,
Jer inače bi mogo njegov bijes
Neobuzdani uništiti život,
Što sâm se više ne zna upravljati.

(Uđe Drugi glasnik)

Drugi glasnik. Ovamo, gospo, kreće britska vojska.

Cordelija. To znamo već - a pripravní smo, da ih
I dočekamo. - Oče dragi, ja se
Za tvoje dobro staram. Zato se
I dični kralj moj smilovao mome
Moljakanju i suzama i tuzi.
Ne potiče nas na boj tašta slava,
Već pravo oca nam i ljubav prava.
O, da ga skoro ugledam i čujem!

(Odu)

²⁵⁶ PETI PRIZOR

Soba u Glosterovu gradu

(Uđu Regan i Oswald)

Regan. Je l' podigla se vojska moga svâka.

Oswald. Jest, gospo.

Regan. Je li i on glavom tamo?

Oswald. Da, gospo, s teškom mukom. Vaša sestra
Valjaniji je vojnik.

Regan. Nije li
Lord Edmund s vašim gospodarom doma
Govorio?

Oswald. Ne, gospo.

Regan. Što li mu
To piše moja sestra?

Oswald. Ne znam, gospo.

Regan. Zbog ozbiljne se stvari jamačno
Odavde on požurio. Al mi smo
Počinili golemu bezumnost,
Što Glostera smo živa ostavili,
Pošto je oči on izgubio -
Jer kud god pođe, svud će protiv nas
Raspalit srca. Bit će da je Edmund
Baš zato pošo, jer se sažalio
Na njegov jad, pa hoće dokrajčiti
Zamračeni mu život. Hoće još
I dušmanske da sile razvidi.

Oswald. Sa svojim pismom moram za njim, gospo.

Regan. Ostajte kod nas - opasni su puti,
A naše čete sutra polaze.

Oswald. Ne smijem, gospo. Moja gospa je
Naložila mi oštro.

Regan. Čemu ona
Sad piše Edmundu? Zar ne bi mogli
Izručit njene želje usmeno,
Pa možda - nešto - ne znam, što - al vrlo
Zavoljet ću te, - daj mi pismo, da ga
Raspečatim.

Oswald. Ne, volio bih -

Regan. Znam,
Da vaša gospa ne voli svog muža.
Kad ono ovdje bješe, milo je
Pogledala na plemenitog grofa
I pogledi joj jasno zborahu.
Znam, da ste pouzdanik njen.

Oswald. Ja, gospo?

Regan. Ja znam, što velim - znam, da jeste - zato
I svjetujem vas - zapamtite ovo:
Moj muž je umro, pa sam s Edmundom
Udružila se. Više priliči
On meni nego vašoj gospi. Drugo
Možete mislit. Nađete li njega,

To predajte mu ovo, molim vas,
A kada gospa sve to od vas dozna,
Zamolite je, neka se dozove. -
Sad zbogom! Ako možda dočujete
Za izdajnika onog slijepoga -
Tko njega smakne, nagradu će steći.

Oswald. O, htio bih, da njega nađem, gospo.
Pokazao bih, čiji sam.

Regan. Sad zbogom!

(Odu)

B62 ŠESTI PRIZOR

Kraj blizu Dovera.

(Uđu Gloster i Edgar, odjeven na seljačku)

Gloster. A kad ću stići na vrh tome brijegu?

Edgar. Već penjete se na nj. Ta gledajte,
Kolika to je muka.

Gloster. Čini mi se,
Da tlo je ravno.

Edgar. Strašno strmo. Čujte -
Zar ne čujete more?⁷⁸

Gloster. Nimalo.

Edgar. E - onda su vam druga ćutila
Otupjela od očnih bolova.

Gloster. Zacijelo - ali glas tvoj ko da se
Promijenio, te više ima sklada
I smisla u govoru tvom no prije.

Edgar. O, varate se, ni u čemu nisam
Promijenio se, do li u odijelu.

Gloster. Al reko bih, da bolje govorite.

Edgar. Ej, gospodaru, amo, na mjestu smo. -
Tu stanite. Vrtoglavo li je

⁷⁸ Sve je varka, što Edgar ovdje ocu govori.

I strašno oči u taj bezdan bacit.
Vrane i čavke, što po srijedi lete,
Ko kukci jedva ko da velike su,
A na po puta visi neki čovjek
I bere kopar⁷⁹. - Strašnoga li posta! -
I ne bih reko, da je veći on
Od svoje glave. Ribari, što idu
Po žalu dolje, kao miševi su,
I usidrena lađa golema
Na opseg svog se čamca stisnula,
A čamac joj je kao plutača⁸⁰,
Što gotovo je presitna za oko.
Šum valova, što bijesno udaraju
O nebrojeni šljunak ništavi,
I ne čuje se do visine te. -
O, neću više gledat, jer će mi se
Zavrtjet mozak, pa će smućen pogled
Strovaliti me sunovratice.

Gloster. Stavite mene, gdjeno stojite.

Edgar. Dajte mi ruku. - Samo stopu ste
Od krajnjeg ruba. Ne bih ni za što
Pod mjesecom odavde skočio.

Gloster. Pusti mi ruku. - Evo, prijatelju,
Još jedna kesa. U njoj ti je blago,
Što mnogo vrijedi bijednu čovjeku,
Pa neka ti ga bogovi i vile
Blagoslove. A sada odlazi.
Oprostimo se. Htio bih da čujem,
Gdje odlaziš.

Edgar. Pa zbogom, gospodaru.

Gloster. Bog s tobom.

Edgar (za se). Zato zbijam šalu ja
Od očajanja njegova, da mogu
Izliječiti ga.

Gloster (klekne). O vi jaki bozi!
Sad odričem se svijeta ovoga
I strpljivo pred vašim očima
Sa sebe stresam bol svoj golemi.
Da mogu dulje to podnositi,
A bez inata s vašom voljom, moćnom
I neodoljivom, moj fitilj bi
Sa mrskim dijelom mog života sâm
Izgorio. O, ako Edgar živi,

⁷⁹ Samphire (njem. Fenchel).

⁸⁰ Buoy (Boje).

William Shakespeare: Kralj Lear

Obaspite ga blagoslovom. - Zbogom
Sad, momče.

Edgar. Odoh, gospodaru, zbogom!

(Gloster se baci napred i padne)

Edgar (za se). Pa ipak ne znam, ne bi li mu moglo
Utvaranje da ugrabi i blago
Života, kad se život grabežu
Sam predaje, jer da je bio tamo
Gdje misli, ne bi više mislio. -
Je l' živ il mrtav? - Hej, gospodine!
Hej, prijatelju! - Čujete l', gospodaru?
Govor'te! -

(Za se)

Tako zaista bi mogo
I poginuti. - Ali život mu se,
Gle, vraća. - Tko ste vi, gospodine?⁸¹

Gloster. Odilazite, ostavite me,
Da umrem.

Edgar. Ako nisi bablje ljetu,
Zrak ili perje, moro si se razbit
Ko jaje, gdje si pao strmoglav
Toliko hvati. Al ti dišeš, krv ti
Ne teče, imaš težu, govoriš
I čitav si - a deset jarbola
Nadostavi sve jedan na drugi,
Pa neće bit visoki onoliko,
Koliko ti si pao sunovrat.
Što živiš, čudo je. Govori
Još jednom.

Gloster. Jesam li il nisam pao?

Edgar. Sa strašnog vrha ove kredne hridi.
Pogledaj u vis - tamo ti se ševa
Sitnogrta ni vidjet ne može
Ni čuti. Samo gore pogledaj.

Gloster. Vaj, nemam oči. - Zar je nevolji
I ta blagodat oduzeta, da se
Dokonča sama smrću. Bilo je
Utješljivo, kad nevolja je mogla

⁸¹ Tu počinje Edgar glumiti sasvim novo lice (seljaka).

Da tiranina bijesnog prevari
I obijesno mu pomuti veselje.

Edgar. Dajte mi ruku. Ustanite - tako -
Pa kako je? Da l' osjećate noge?
Vi stojite!

Gloster. Da, da - i predobro!

Edgar. Pa to je čudo nad čudesima. -
A kakvo se na vrhu grebena
Stvorenje s vama rastajalo?

Gloster. Ubog
I jadan prosjak neki.

Edgar. Dok sam ja
Tu dolje stajo, oči njegove
Ko dva su bile puna mjeseca
I hiljadu je imo nosova
I rogove svedene, zupčaste,
Ko morski vali! Đavo to je bio.
Znaj, sretni starče, dični su te bozi
Očuvali, što sebi grade slavu
Na čovječjoj slaboci.

Gloster. Sad se sjećam.
Odsada ću podnositi bijedu, dok mi
Ne vikne sama: "dosta je" - te umre.
Stvorenje to, o kojem zborite,
Za čovjeka sam držo. Često je
Govorilo: "sotona, đavo". On me je
Na ono mjesto doveo.

Edgar. Nek bude
Ustrpljivo i mirno vaše srce. -
Al tko je to?

(Uđe Lear, fantastično odjeven, s divljim cvijećem)

Zdrav razum ne bi mogo
Opremit tako svoga gospodara.

Lear. Ne, za kovanje novaca me ne smiju napasti, - ja sam kralj glavom.

Edgar (za se). O, taj mi pogled srce para!

Lear. Priroda je u tom iznad umjetnosti. - Evo vam plaće. Ovaj momak maše lukom kao
strašilom. Nategnite ga za lakat duljine. - Gle, gle, miš! Mir, mir - ovaj komad pr-
ženog sira bit će dobar. - Tu je moja rukavica, okušat ću je na nekom orijašu. - He-
lebarde ovamo! - O, dobro si odletjela, ptico!⁸² U crno, u crno! Fju! - Lozinka?

Edgar. Slatka mažurana.

⁸² Misli strijelju.

Lear. Prođi.

Gloster. Poznajem taj glas.

Lear. Ha, Goneril - s bijelom bradom. - Umiljavale su mi se kao kučke i govore mi, da imam bijele dlake u bradi, prije nego je bilo crnih. - Reći "da" i "ne" na sve, što sam govorio! - "Da" i "ne" zajedno - to nije bila dobra teologija. - Kad me jednom kiša smočila i kad sam od vjetra morao da cvokoćem, a grmljavina nije htjela da stane na moju riječ - onda sam ih otkrio, onda sam ih nanjušio. Idite, u njih nema vjere - rekle su mi, da sam sve - a to je laž. Ni groznici ne mogu da se oduprem.

Gloster. Zvuk tvoga glasa dobro poznajem.

Nije l' to kralj?

Lear. Da, svaki palac kralj!

Kad buljim oči, strepi podanik!

Poklonit ću mu život. - Što si kriv?

Za preljub?

Ne, nećeš umrijet, ne, zbog preljuba!

I čižak čini to - i zlatna muha

Pred očima mi bludi.

Nek cvate blud. Kopilan Glosterov

Bijaše blaži nego moje kćeri,

Što zakonit su porod.

Ej, ljubite se! Treba mi vojnika. -

Gle onu gospu smješljivu -

Po licu misliš, snijeg joj je u krilu,

I hini krepost, glavu obara,

Kad spomeneš joj slast -

A više strasti divlje nema tvor

Ni pastuh ubranjen.

Kentauri su ti one niže pasa,

I ako ozgor žene.

Do pojasa su bozi gospodari,

A dolje đavoli,

Tu mrak je, pako, ždrijelo sumporno,

- oganj, para, zadah, trulež - pi, pi, pi! Pu, pu! Daj mi unču mirisa, dragi ljekarniče, da zaslاديم fantaziju. Evo ti novaca.

Gloster. Dopusti, da ti ruku poljubim.

Lear. Prije ću je otrti, jer vonja smrtnošću.

Gloster. Ti razoreno djelo prirode!

Taj velji svijet će opustošiti se

Na ovaj način. - Poznaješ li mene?

Lear. Vrlo se dobro spominjem tvojih očiju. Ti škiljiš na me? Ne, učini najgore, što možeš, slijepi Kupido⁸³ - ja neću da ljubim. - Pročitaj ti ovaj izaziv - samo pazi na stil.

⁸³ Cupido, bog ljubavi.

William Shakespeare: Kralj Lear

Gloster. Sva slova da su sunca, ne bi ih
Ja vidjet mogo.

Edgar (za se). Nisam vjerovao,
Kad čuh, al jest - i srce moje puca.

Lear. Čitaj.

Gloster. Zar očnim šupljinama?

Lear. Oho, zar ćete tako sa mnom? Ni očiju u glavi, ni novaca u kesi? U očima vam je teško, a kesa vam je lagana, pa ipak vidite, kako je na svijetu.

Gloster. Vidim osjećajući.

Lear. Što? Zar ste ludi? Bez očiju možeš da vidiš, kako je na svijetu. Gledaj ušima. Eto, kako onaj sudac grdi onoga glupog tata. Čuj, u uho ću ti reći: promijeni mjesta, pa izmijeni ruke - koja je sudac, a koja tat? -⁸⁴ Jesi li vidio, gdje seljakov pas laje na prosjaka?

Gloster. Jesam, gospodaru.

Lear. I gdje kukavac bježi od pseta? U tom si mogao vidjeti pravu sliku i priliku vlasti.
Dok je pseto u službi, slušaju ga - -

Pandurska huljo, makni krvavu
Tu ruku. Zašto šibaš bludnicu?
Ogoli svoja leđa, jerbo žudiš
Sâm ono s njom učiniti, zbog čega
Sad bičuješ je. Lihvar vješa lupeža.
Kroz izdrpane haljine se vide
I male pogreške, a plašt i krzno
Sve skrivaju. Daj grijehu zlatan oklop -
I jako će se koplje pravde na njem'
Prelomiti - a kad ga krpama
Zaodjeneš, patuljkova će slamka
Da probije ga, Nitko, nitko, velim,
Ne griješi. Ja ti jamčim za to. -
Na, prijatelju, primi to od mene,
Što imam vlast, da mogu tužitelju
Zatvorit usta. Uzmi oči staklene
I pretvaraj se kao podli sljepar,
Da vidiš, čega ne vidiš. - Ej, ej,
Ej, izujte mi čizme - jače, jače!
Da, tako!

Edgar (za se). Tu je zbrkan smisao
I nesmisao. Um u ludilu.

Lear. Čuj, - ako hoćeš oplakivat moju
Sudbinu, uzmi moje oči. Ja te
Znam vrlo dobro - ime ti je Gloster.

⁸⁴ Tu pokazuje Lear svoje ruke - jedna ima da prikazuje suca, a druga tata. Misao je ista, kao i poslije u monologu: "Pandurska huljo...".

William Shakespeare: Kralj Lear

Ustrpljiv moraš biti - plaćuć smo
Na svijet taj došli. Znaš, kad prvi put
Zrak onjušimo, naričemo tad
I plačemo. - Čuj, propovijedat ću ti.

Gloster. Vaj, tužni dane!

Lear. Kad se rodimo,
Tad zaplačemo zato, što smo došli
Na ovu velju pozornicu ludâ. -
To čvrst je šešir.⁸⁵ - Mudru varku znam -
Da konjaničkoj četi obujemo
Pust. To ću ja da pokušam, pa kad se
Dokradem do tih zetova - ubijati,
Ubijati, ubijati, ubijati!

(Uđe Drugi vitez sa slugama)

Drugi vitez. A, evo njega! Primite ga. - Vaša
Najdraža kćerka, gospodaru! -

Lear. Sužanj?
Zar nema spasa? Ja sam rođeni
Ludov sudbine. - Postupajte sa mnom
Valjano, pa ću otkup platiti.
Vidara dajte - ranjen sam u mozak.

Drugi vitez. Sve ćete dobit.

Lear. Nema pomoći?
Zar posve sâm? Pa to bi čovjeka
U kip od soli moglo prometnut,
Da oči budu vrtna škropila
I jesenju da kvase prašinu.

Drugi vitez. O gospodaru dragi -

Lear. Hrabro hoću
Da umrem kao lijep mladoženja.
Hej! Ja se hoću da provešelim,
Jer ja sam kralj. Je l' to vam poznato?

Drugi vitez. Da, divan kralj - i mi vas slušamo.

Lear. Onda ima života. Ako ga uhvatite, uhvatit ćete ga trčeci. Trkom, trkom, trkom!

(Ode, sluga za njim)

Drugi vitez. U bijednika je ponajjadnijeg
To prežalostan pogled, a u kralja
Neiskazan. - Ti imaš kćerku, što će

⁸⁵ Ove su riječi nejasne. Neki drže, da Lear ovdje govori o Edgarovu šeširu.

William Shakespeare: Kralj Lear

Od teške kletve prirodi oprostit,
Što je one dvije na nju svališe.

Edgar. O, plemeniti gospodaru, zdravo!

Drugi vitez. Zdrav bio, brajko. Što je tvoja želja?

Edgar. O skoroj bitki čuje li se, štogod,
Gospodine?

Drugi vitez. Pa to je poznato
I posve stalno. Svatko čuje to,
Tko ima zdrave uši.

Edgar. Prostitute.
A kako je daleko druga vojska?

Drugi vitez. Već blizu je i žurno stupa. Svaki čas
Očekujemo glavnu silu.

Edgar. Hvala,
Gospodine, sad znadem.

Drugi vitez. Kraljica je
Doduše tu zbog važnih razloga,
Al vojska joj je dalje pošla.

Edgar. Hvala,
Gospodine.

(Drugi vitez ode)

Gloster. Vi vječni blagi bozi,
Oduzmite mi dušu, ne dajte,
Da zao duh me opet potakne.
Da umrem prije vaše odluke.

Edgar. Valjano, oče, molite se.

Gloster. Tko ste
Vi, prijatelju dragi?

Edgar. Nevoljnik,
Što bijesna ga ukrotila sudbina
I što je tolik jad pretrpio
I osjetio, te je vazda spreman
Na sažaljenje. Ruku amo, da vas
Do nekoga povedem skrovišta.

Gloster. Baš od srca vam hvala. K tome milost
I obilje vam božjeg blagoslova.

(Uđe Oswald)

Oswald. Na ovoga je cijena stavljena.
Divota! Tvoja bezočna je glava

William Shakespeare: Kralj Lear

Da ogledamo. Pismo to, o kojem
On zbori, moglo bi mi prijateljem
Da bude. - Mrtav! Ali žao mi je,
Što nije našo drugoga krvnika. -
Da vidimo. Dopusti, meki vosku,
I nemoj da nas karaš, s nepristojnosti!
Da otkrijemo dušmaninov naum,
Otvorit ćemo srce njegovo,
A pismo jošte s većim pravom.

(Čita)

"Spomenite se, kako smo se jedno drugom zavjerali. Zgode imate dosta, da ga
smaknete. Samo ako hoćete, mjesta će i vremena biti izobila. Ostat ćemo praznih
ruku, ako se on pobjednikom vrati. Onda ću ja biti sužnjica i njegova će mi poste-
lja biti tamnicom. Izbavite me od njegove gadne topline i uzmite za svoj trud nje-
govo mjesto. Vaša - žena, htjela bih reći -

odana službenica Goneril."

Bezgranična je ženska požuda!
O glavi radi svome vrlom mužu,
A zamjena je brat moj. - Tu u pijesku
Zakopat ću te, kleti glasniče
Ubičâ bludnih - a u pravi čas
To podlo pismo vojvodi predočit,
Što smrt mu prijeti. Neće bit mu žao,
U takvu poslu što si mrtav pao.

Gloster. Naš kralj je lud, a moj je jadni um
Okoreo, te stojim uspravo
I golem jad svoj svijesno osjećam.
O, da sam rađe lud! Jer onda bi
Odijelile se misli mi od boli,
A muke moje svu bi svijest o sebi
Izgubile u lažnim utvarama.

Edgar. Ej, ruku amo, oče. Čini se,
Da iz daljine čujem bubnjeve.
Al hajdmo - da vam prijatelja nađem. (Odu)

^{27B} SEDMI PRIZOR

Čador u francuskom logoru

(Lear spava na postelji. Tiha glazba svira. Liječnik, Drugi vitez i ostala pratnja.
Uđu Cordelija i Kent.^{86f})

Cordelija. O dobri Kente, kako ću da živim
I što da radim, da ti naplatim
Dobrotu? Život bit će prekatak,
A svaka mjera premalena.

Kent. Tim
Priznanjem, gospo, preplaćen sam ja.
Što javih, sve je čista istina -
Ni više, a ni manje nego to.

Cordelija. Obuci bolje haljine, jer te nas
Opominju na gore časove.
Da, skini ove, molim te.

Kent. Ne gospo,
Oprostite - da sad se otkrijem,
Pomrsio bih svoje osnove.
Za milost molim - ne prepoznajte me,
Dok dođe čas, i budem držao,
Da zgodno je.

Cordelija. Pa neka bude tako,
Moj dragi lorde.

(Liječniku)

Kako li je kralju?

Liječnik. Još spava, gospo.

Cordelija. Ozdravite, bozi
Taj teški slom života njegov
I udesite ocu neskladnu
I pomućenu dušu, što je djeca
Poremetiše.

⁸⁶ Nije zgodno, da se Cordelija i Kent razgovaraju pred svima ostalima. Najbolje će biti, da su njih dvoje najprije sami, onda da uđe liječnik iza riječi: "Pa neka bude tako, moj dragi lorde", a tek iza liječnikovih riječi: "Približite se, molim" da unesu Leara na nosilima ili da se kod tih riječi otvori zastor, što dijeli prednji dio pozornice od stražnjega, u kojem Lear već prije leži. Vitez može ili da uđe s liječnikom ili da se pojavi zajedno s Learom.

Liječnik. Možda, veličanstvo,

Da probudimo kralja. Dugo on
Već spava.

Cordelija. Nek vas vaša znanost vodi
I radite onako, kako vaša
Upućuje vas volja. Je l' obučen?

Drugi vitez. Jest, gospo. Dok je tvrdo spavao,
Obukli smo mu nove haljine.

Liječnik. Ostajte, gospo, dok ga probudim.
Zacijelo bit će miran.

Cordelija. Vrlo rado.

Liječnik. Približite se, molim. - Glasnije
Nek svira glazba!

Cordelija. Mili oče moj!
O ozdravljenje, stavi meni lijek
Na usta, pa nek cjelov ublaži
Te ljute boli, što ih moje sestre
Dvije zadadoše tebi, časni starče.

Kent. O nježna, mila kraljice.

Cordelija. Pa da im
I niste bili otac, ove bijele
Pahuljice bi bile morale
Da sažaljenje u njih probude.
Pa zar su mogli ovi obrazi
Održat se u borbi s vjetrima,
Podnesti gromke tresove i strijele?
Gdje munje su se ukrštavale
U strašnom bijesu, zar je moro stražit
S tim tankim šljemom na opasnu mjestu?
I pseto moga dušmanina, da je
I ugrizlo me, stajalo bi noćas
Kraj moga ognjišta - a ti si moro
U kolibi da noćiš, jadni oče,
Sa svinjama i s ljudskim izmetom
Na truloj sječki! Jao! Jao! Čudo,
Što nisi skupa s pameću i život
Izgubio. - Gle, budi se. Govor'te
S njim.

Liječnik. Gospo, v i govorite, jer to je
Najzgodnije.

Cordelija. O, kako kralj moj, moj
Gospodar? Kako, vaše veličanstvo?

Lear. To nije pravo, što me vadite
Iz groba. Ti si duša blažena,
Al mene su za kolo vatreno

Privezali, što suze mi ga žare
Ko rastopljeno olovo.

Cordelija. Moj kralju, Da l' poznajete mene?

Lear. Vi ste duh,
Znam. Kad ste umrli?

Cordelija. Još vrlo, vrlo
Daleko.⁸⁷

Liječnik. Sad se tek probudio.
Na časak njega samog ostavite.

Lear. O, gdje sam bio? Gdje sam? Bijeli dan?
Baš vrlo loše postupa se sa mnom.
A sam bih ja od sažaljenja umro,
Da drugog vidim takva. - Ne znam, što
Da rekнем. - Neću ja se kleti, da su
To moje ruke. Ej, da vidimo.
Jest, osjećam, da ova igla bude.
Da mi je znati, što se sa mnom zbiva.

Cordelija. O gospodaru, pogledajte me,
Dignite ruke, blagoslovite me. -
Ne, gospodaru, ne smijete klečat.

Lear. O ne rugajte mi se, molim. Lud
I smušen ja sam starac. Osamdeset,
Ni časka više niti časka manje -
I da vam kažem posve iskreno,
Strah me, da nisam zdrave pameti.
I rekao bih, da vas poznajem
I ovoga da znadem čovjeka -
A opet sumnjam, jer i ne slutim.
Na kojem sad se mjestu nalazim.
I koliko se goder dovijam,
Ne mogu tih se sjetit haljina
I ne znam, gdje sam noćas boravio.
Ne smijte mi se - kao što sam čovjek,
Ja mislim, da je ona gospa kći mi
Cordelija.

Cordelija. I jesam, jesam, jesam.

Lear. A jesu li vam vlažne suzice?
Da, zaista. O, molim, ne plačite,
I ako za me otrov imate,
Iskapit ću ga. Znam, da drag vam nisam,
Jer vaše sestre, koliko se sjećam,
Rastužiše nas. U vas bješe razlog,
A u njih ne.

⁸⁷ C. hoće reći, da je Lear još vrlo daleko od ozdravljenja.

William Shakespeare: Kralj Lear

Cordelija. O, ne bješe u mene
Baš nikakova razloga.

Lear. Pa zar sam
U Francuskoj?

Kent. U svome kraljevstvu,
Moj gospodaru.

Lear. Ne varajte me.

Liječnik. Umirite se, gospo - vidite,
Da njegovo se teško ludilo
Već utišalo. Opasno je ipak
O izgubljenom vremenu mu zborit.
Zamolite ga, neka uniđe
I nemojte ga smetat, dok se bolje
Ne umiri.

Cordelija. Da l' želi vaša visost
Prohodati se?

Lear. Treba strpljivi
Da sa mnom budete - i molim vas,
Zaboravite i oprostite.
Star sam i sulud.

(Odu svi osim Kenta i Drugog viteza)

Drugi vitez. Je li istina, da je vojvoda od Cornwalla onako ubijen?

Kent. Živa istina, gospodine.

Drugi vitez. Tko vodi njegove čete?

Kent. Glosterov kopilan, kažu.

Druga vitez. Vele, da njegov prognani sin Edgar živi s grofom Kentom u Njemačkoj.

Kent. Koješta se naklapa. Vrijeme je, da budemo na oprezu. Kraljevska vojska brzo napreduje.

Drugi vitez. Čini se, da će odluka biti krvava. Zbogom gospodine.

(Ode)

Kent. Loš ili dobar cilj će biti moj,
To današnji odlučiti će boj.

(Ode)

⁴⁸ PETI ČIN

²⁶⁸ PRVI PRIZOR

Logor britske vojske blizu Dovera

Uđu s bubnjevima i barjacima Edmund, Regan, časnici, vojnici i drugi

Edmund. Obaznajte mi, da li se vojvoda
Još drži svoje prve namjere
Ili kasnije ga nešto nagnalo
Na promjenu. Jer on se mijenja sved
I samog sebe pobija - pa zato
Dojavite mi, što on stalno želi.

(Ode drugi časnik)

Regan. Postradao je valjda sestrin glasnik.

Edmund. I ja se, gospo, toga bojim.

Regan. Dragi
Moj grofe, znate, kako sam vam sklona,
Pa recite mi - ali samo pravo
I istinito, ne ljubite li
Vi moju sestru?

Edmund. U poštenju.

Regan. Nikad
Zar niste pošli putem svâka mog
Na zabranjeno mjesto?

Edmund. Varate se
U takvoj misli.

Regan. Mene vam je strah,
Da tako ste se s njome svezali
I sljubili, te možemo vas njenim
Nazivat.

William Shakespeare: Kralj Lear

Edmund. Nisam - čašću vam se kunem!

Regan. To neću nikad njoj dopustiti.
Nemojte s njome, dragi milorde,
Prijateljevat.

Edmund. Ne bojte se za me.
Gle, ona je i muž joj, vojvoda.

(Uđu s bubnjevima i s barjacima vojvoda Albany, Goneril i vojnici)

Goneril (za se). Izgubiti bih bitku voljela
No sestra ta da rastavi me s njim.

Albany. Predraga svasti, da ste zdravo. - Čujem,
Gospodine, da kralj se nalazi
Kod svoje kćeri s ostalima, što ih
Okrutnost naša nagna, da se žale.
Još nikad nisam bio junačan,
Gdje nisam čestit biti mogao.
Ta stvar se tiče nas, jer Francuz nam
Provaljuje u državu, a ne
Jer kralja on podupire i druge,
Što, bojim se, da s vrlo opravdanih
I jakih su se digli razloga.

Edmund. To plemenit je govor!

Regan. Čemu to
Mudrovanje?

Goneril. Udružimo se protiv
Neprijatelja - ovdje nije mjesto
Za domaće i lične razmirice.

Albany. Pa vijećajmo sa vještima ratnicima,
Što valja raditi.

Edmund. Odmah ću vam doći
U šator.

Regan. Sestro, vi idete s nama?

Goneril. Ne, ne idem.

Regan. Bit će najpriličnije -
Ja molim vas, da s nama pođete.⁸⁸

Goneril (za se). Ej, znam ja tu zagonetku. - Da, idem.

(Kad odu Goneril, Regan, vitezovi i vojnici, uđe Edgar preodjeven)

⁸⁸ Regan naime neće, da Goneril ostane sama s Edmundom.

William Shakespeare: Kralj Lear

Edgar. Ako je vaša milost ikada
Govorila s ovakim bijednikom,
Tad poslušajte.

Albany. Za vama ću doći. -
Govori.

(Ode Edmund)

Edgar. Prije nego boj se počne,
Otvor'te ovo pismo. Ako li
Vi pobijedite, neka trublje zvek
Dozove onog, što je donio ga.
Iako ubog, mogu staviti borca,
Da tvrdnju ovog pisma dokaže.
A ako opet postradate, tad je
Vaš posao na ovom svijetu svršen
I spletkama je konac. - Dobra sreća!

Albany. Ta počekaj, dok pismo proučim.

Edgar. To ne smijem, al kada dođe čas,
Nek vikne glasnik, pa ću opet se
Pojavit.

Albany. Zbogom. -

(Edgar ode)

Da pročitam pismo!

(Edmund se vrati)

Edmund. Na domak nam je neprijatelj. Vojsku
Izvedite. A tu je procjena
Svih sila mu i prave jakosti,
Što pomno ih je istraživanje
Utvdilo. Al sad je vaša žurba
Od prijeke nužde.

Albany. Nećemo oklijevat.

(Ode)

Edmund. I jednoj se i drugoj sestri zaklehm,
Da ljubim je - a jedna voli drugu
Ko guju onaj, koga ujede.
Al koju ću da uzmem? Objje? Jednu?

Il nijednu? Ne mogu nijedne
Nasladiti se, dokle obje žive.
Jer ako uzmem tu udovicu,
Pobjesnit će, poludjet će joj sestra,
A s njom ću opet teško dobit igru,
Dok muž joj živi. Zato neka mi
U boju njegov ugled posluži,
A poslije bitke neka ona, što bi
Oprostit ga se htjela, izmišlja,
Na koji način da ga ukloni. -
Namijenio je milost Learu on
I Kordeliji, al kad boj se svrši
I kad nam oni panu šaka, neće
Doživjet nikad naše milosti -
Jer sila samo mene k cilju vodi,
Mudrovanje pak može da mi škodi.

(Ode)

^{92B} DRUGI PRIZOR

Bojište između oba logora

(Bojna vika napolju. Uđu s bubnjevima i barjacima Lear, Cordelija i njihova vojska pa odu)

(Uđu Edgar i Gloster)

Edgar. Tu oče, sjena ovog drveta
Nek ugosti vas lijepo. Molite se,
Da pravda pobijedi, pa ako vam se
Još jednom vratim, utjehu ću donijet.

Gloster. Gospodine, zaštitili vas bozi!

(Edgar ode)

(Bojna vika i uzmak napolju. Edgar se vrati)

Edgar. Otale, starče. Ruku amo! Žurno!
Kralj Lear je svladan. Uhvaćen je on
I kći mu. Hajdmo! Ruku amo!

Gloster. Ne idem,
Gospodine - i ovdje može čovjek
Da istrune.

Edgar. Zar opet crne misli?
Podnesti mora čovjek odlazak
Sa ovog svijeta, ko i dolazak,
Al treba dozret. - Hajdmo!

Gloster. Istina.

(Odu)

⁹³⁸ TREĆI PRIZOR

Britski logor blizu Dovera

(Uđe Edmund kao pobjednik s bubnjevima i barjacima. Lear i Cordelija zaslužnjeni, vojnici i t. d.)

Edmund. Časnici neki neka ih odvedu
I dobro straže, dok ne doznamo,
Što žele glave, koje će im suditi.

Cordelija. Mi nismo prvi, što smo dobro htjeli,
Pa onda u zlo tako se zapleli.
Zbog tebe, bijedni kralju, teško stradam,
Jer sama još bih mogla ja da svladam
Sudbine klete bijes. - Zar nećemo
Te kćeri i te sestre vidjeti?

Lear. Ne, ne, ne, ne! - već hajdmo otale
U tamnicu. Nas dvoje ćemo sami
Ko ptice pjevat u svom kavezu.
Za blagoslov kad mene zamoliš,
Poklečke ću te molit, da mi prostiš
I tako ćemo živjet i molit
I pjevati i pričat stare priče
I smijati se zlatnim lepîrima
I slušat ćemo jadne kukavce,
Gdje govore o dvorskim novostima,
I s njima ćemo zboriti - tko gubi,
Tko dobiva - tko pada, tko se diže -
I uzet ćemo otajstveni vid,
Baš kao da smo božji poslanici.

William Shakespeare: Kralj Lear

U obzidanoj ćemo tamnici
Da preturimo spletke i strančarstva
Na dvoru, gdje mjesec rađa plimu
I oseku.

Edmund. Odvedite ih smjesta.

Lear. Na takve žrtve, Cordelija, siplju
I sami bozi tamjan. - Jesam li te
Ulovio? - Tko hoće nás razdružiti,
Taj mora da donese ugarak
S nebesa, pa nas onda rastjera
Ko lisice. - O, utri oči! Kuga
Nek proždre meso im i kosti, prije
No na plač oni natjeraju nás -
I grije ćemo vidjeti ih, gdje ginu.
Sad hajdmo.

(Odu Lear i Cordelija pod stražom)

Edmund. Amo, kapetane - čuj.
To pismo uzmi, pođi za njima
U tamnicu. Povisio sam tebe
Za jedan stepen. Ako uzradiš
Po uputama pisma ovoga,
U susret hrliš sjajnoj sreći. Znaj,
Da ljudi su ti, kakvo je i vrijeme.
Ne dolikuje maču nježno srce. -
Ne trpi tvoja služba pitanja -
Il reci, da ćeš to učiniti
Il drugdje traži sreću.

Prvi časnik. Milorde,
Učinit ću.

Edmund. Na poso, pa ćeš sretnim
Nazivati se, kada uradiš.
Al pazi - smjesta, velim ti - i sve
Izvrši tako, kako sam napiso.

Prvi časnik. Ne mogu vući kola niti suhu
Zob jesti. Ako to je ljudsko djelo,
Izvršit ću ga.

(Ode)

(Trublje. Uđu Albany, Goneril, Regan, časnici i pratnja)

Regan. Rugač često biva prorok.

Goneril. Ej, škiljavo je oko, koje ti je
To reklo.

Regan. Gospo, meni nije dobro -
Jer inače provalio bi snažno
Moj odgovor, pun gnjeva. - Generale,
Vojnike moje uzmi, sužnjeve
I blago moje, čini od tog svega
I od mene, što hoćeš - sve je tvoje.
Svijet nek svjedoči, da te postavljam
Za muža sebi i za gospodara.

Goneril. A - mislite, da sav će biti vaš?

Albany. Vi ne možete toga spriječiti.

Edmund. Ni vi,
Gospodine.

Albany. O, mogu, polutâne.

Regan (Edmundu). U bubanj udri! Da je moje pravo
I tvoje, to dokaži.

Albany. Stanite još
I slušajte. - U zatvor, Edmunde,
Zbog državne te stavljam izdaje,
A s tobom će i ova zlatna zmija. -

(Pokazuje Goneril)

Vaš zahtjev, lijepa svasti, pobijam
Na korist vaše žene - jer i ona
S gospodinom se ovim vjerila,
A ja, njen muž, se vašem navještaju
Odupirem, pa ako hoćete
Da udate se, dajte meni ljubav,
Jer moja gospa već je isprošena.

Goneril. Lakrdija!

Albany. U oružju si, Gloster.
Zatrubu. Ako ne javi se nitko,
Da dokaže na tvome tijelu mrske
I očite i mnoge izdaje,
Tu moj je zalog -

(baci rukavicu)

Na tvom srcu ću
Dokazat, prije no se kruha taknem,

William Shakespeare: Kralj Lear

Da nisi manje ti od onog, čim te
Proglasih ovdje.

Regan. Muka mi je, muka!

Goneril (za se). Da nije, nikad ne bih vjerovala
Napicima.

Edmund. I moj je zalog tu.

(Baci rukavicu)

Tko goder mene izdajnikom zove,
Taj laže kao hulja. - Ded zatrubi!
I tko mi se približit usudi,
Na njemu ću, na vama, na svakom
Obranit svoju vjernost, svoju čast.

Albany. Hej, glasniče!

Edmund. Hej glasniče, glasniče!

Albany. U svoju samo snagu uzdaj se,
Jer tvoji su vojnici podignuti
U moje ime svi i otpušteni
U moje ime.

Regan. Satire me bolest.

Albany. Njoj nije dobro - u moj čador je
Odvedite.

(Regan ode)

(Uđe Treći glasnik)

Ej, amo, glasniče!
Nek trubi trublja - i pročitaj ovo.

Drugi časnik. Zatrubi, trubaču!

Treći glasnik (čita). "Ako u vojsci ima neki ugledan i odličan čovjek, koji bi htio na Edmundu, nazovi-grofu glosterskom, utvrditi, da je mnogostruk izdajnik, neka se javi, kad trublja treći put zatrubi. On je spreman da se brani."

Edmund. Trubi!

(Trublja zatrubi)

Treći glasnik. Još!

(Trublja zatrubi drugi put)

Treći glasnik. Još jednom!

(Trublja zatrubi treći put)

(Uđe Edgar, pred njim trubač)

Albany. Za njegovu ga želju pitajte
I što se javlja na glas trublje?

Treći glasnik. Tko ste
Vi? Vaše ime? Što je? Što se odzivljete?

Edgar. Mog imena je, znajte, nestalo,
Zub izdaje me svega izglodao
I razgrizao, al sam plemić kao
I protivnik mi, s kojim tu se hoću
Da ogledam.

Albany. A koji protivnik?

Edgar. Tko ustaje za Edmunda, za grofa
Od Glostera?

Edmund. On sâm! Što želiš od njegovog?

Edgar. Povuci mač - pa ako riječ je moja
U plemenito srce dirnula,
Nek tvoja ruka tebi pravdu kroji.
Tu moj je evo. Gledaj, to je pravo
Sve moje časti, moje prisege
I moga zvanja. Tvrđim svečano,
- Ne osvrćuć se ni na tvoju snagu,
Na mladost ni na položaj ni na čast,
Ne mareć ni za mač tvoj pobjedni
Ni za tvoju novu sreću blistavu,
Za tvoju hrabrost ni za srčanost -
Da izdajnik si, lažeš bozima
I ocu svom i bratu, protiv ovog
Vladara jasnog rotiš se - od glave
Do pete i do praha ispod nogu
Uprljan si i pogan izdajnik.
Poreci to i mač taj, ruka ta
I smionost će moja na tvom srcu
Dokazati što govorim: ti lažeš!

Edmund. Upitat bih te s pravom morao
Za ime, ali kad je tako lijepa
I junačka ti spoljašnost i jer
Tvoj jezik dobar odgoj odaje -
Odbacujem sa preziranjem pravo
Na odgodu, što imam ga bez sumnje
Po pravilima viteškim, pa natrag

William Shakespeare: Kralj Lear

U lice tebi bacam izdaju
I svaljujem na tvoju dušu laž
Đavolsku, što me samo okrznula
I vrlo slabo ranila, a taj će
Moj mač joj smjesta put pokazati,
Gdje zauvijek će smiriti se. - Trublje,
Oglas'te se.

(Bojni poziv. Bore se. Edmund pane)

Albany. Ne ubijte ga!

Goneril. To je
Lukavstvo, Gloster. Nisi morao se
Po pravilima oružja odazvat
Tom nepoznatom protivniku svom,
Ti nisi svladan, nego prevaren
I zaluđen.

Albany. Zatvor'te usta, gospo,
Il ovim ću ih pismom zatisnuti. -
Gledajte. - Ti, što zloćom svaku riječ
Nadmašuješ, pročitaj vlastito
Zločinstvo. - Gospo, nemojte ga derat.⁸⁹
Sad vidim, da ga znate.

(Dade pismo Edmundu)

Goneril. Neka znam -
Al j a sam zakon, nisi ti. Tko može
Da sudi meni za to?

Albany. Užasno!
Ti dakle znaš to pismo?

Goneril. Ne pitaj me,
Što znadem.

(Ode)

Albany. Za njom! Pripazite na nju,
Jer očajna je.

(Izađe drugi časnik)

⁸⁹ Goneril je naime skočila, da podere pismo.

- Edmund. S čega krivite me,
Učinih ja - i više, mnogo više,
Al to će vrijeme otkrit. Sad je tomu
I meni kraj. - Al tko si ti, što tako
Poslužila ti sreća na meni?
Ako si plemić, ja ti opraštam.
- Edgar. I tebi budi oprošteno. Nisam
Ja goreg roda, Edmund, od tebe,
A ako boljeg sam, to više si
Sakrivio mi. Ime mi je Edgar,
A sin sam tvoga oca. - Bozi sude
Po pravdi. Naši slatki grijesi su im
Tek sredstva, da nas kazne. Mračno
I grešno mjesto, gdje te rodio,
On morao je platiti očima.
- Edmund. Da, pravo reče - to je istina.
Okrenulo se kolo naokolo -
I sad sam ovdje.
- Albany. Vidio sam ja,
Da kraljevsko je dostojanstvo već
Tvoj hod odavao. Da zagrlim te!
Nek bol mi razdri srce, ako sam
Na tvoga oca ikad mrzio
I na te.
- Edgar. Znadem, dični vojvodo.
- Albany. Gdje ste se krili? Kako li ste vi
Za nesreću svog oca doznali?
- Edgar. Jer sâm sam mu je blažio. Ali čujte
Tu kratku priču - a kad ispričam,
Tad pukni srce! - Da se uklonim
Krvoločnom progonstvu, što je išlo
Ustopce za mnom - sladosti života!
Te volimo i dugo umirati
U smrtnoj muci, nego jednom umrijet! -
Obući sam se morao u dronjke
Ludova nekog, uzet lik, što bješe
I psima gadan. U toj odjeći
Svog oca sretoh s krvavijem očnim
Šupljinama, što tek izgubiše
Kamenje svoje drago. Postao sam
Vodičem njemu, te sam vodio ga
I prosio sam za nj i čuvao ga
Od očaja, al nikad mu se - jao! -
Ne otkrih sve do prije pola sata,
Kad oružan - i ne znajući stalno,
Al nadajući se sretnom uspjehu -

William Shakespeare: Kralj Lear

Zaiskah njegov blagoslov i sav mu
Svoj teški put ispričah od početka
Do konca. Al mu srce napuklo
Već nije bilo kadro podnijet borbu
Između ta dva čuvstva suprotna,
Veselja mu i boli - pa je puklo
Sa smiješkom.

Edmund. Ta me priča dirnula
I možda će za dobro biti. Ali
Sad nastavite. Ko da hoćete
Još nešto reći.

Albany. Ako li je još,
Još bolnije, e, onda stanite,
Jer ja sam gotov da se rastopim
To slušajući.

Edgar. Tko god ne voli
Bol, mislio bi, ta je najgora -
Al još jedna htjela je povećati,
Što previše je i učinit više
Od mnogoga i premašiti krajnost.
Dok ja sam glasno jadikovao,
Naide čovjek, koji prije se
Mom gadnom društvu uklanjao, dok je
U teškoj bijedi mene vidio -
Al sada, videć, tko je onaj, što je
Pretrpio toliko, oko vrata
Objmio me jakim rukama,
Naricat stao, ko da hoće nebo
Razvaliti, i pao na mog oca,
Te pričao o Learu i o sebi
Najbolniju mi priču, što je ikad
Još uho čulo. Dok je pričao,
Sve veći ga je spopadao bol
Te počеше se kidati mu konci
Života. Na to drugi put je trublja
Zatrubila i ja ga ostavih
Na umoru.

Albany. A tko je bio to?

Edgar. Kent, gospodaru, Kent, prognanik, što je
Preodjenut za kraljem pošao,
Za dušmaninom svojim, čineć mu
I takve službe, što za roba nisu.

(Uđe Treći vitez s krvavim nožem)

Treći vitez. Ej, u pomoć! O, u pomoć! O!

William Shakespeare: Kralj Lear

Edgar. Kome?

Albany. Govor'te, čovječe!

Edgar. A otkle nož
Taj krvavi?

Treći vitez. Još vruć je, puši se!
Jer iz srca baš izvađen je - mrtva!

Albany. Al tko je mrtav? Zbor'te, čovječe!

Treći vitez. O, vaša gospa, gospodaru, gospa!
A svoju sestru otrovala je,
To priznala je.

Edmund. S jednom i drugom
Zaručih se, a sad smo vjenčani
U isti čas sve troje.

Edgar. Evo Kenta.

Albany. Donesite tjelesa njihova,
Pa bile žive ili mrtve. - Pravda
Ta nebeska, od koje strepimo,
Na sažaljenje ne može nas nagnat.

(Ode Treći vitez)

(Uđe Kent)

Je l' on to? Ovaj čas ne dopušta
Onakav doček, ko što pristojnost
Iziskuje ga.

Kent. Došo sam, da kralju
I gospodaru svome zauvijek
Zaželim laku noć. Zar nije tu?

Albany. Zaboravili veliku smo stvar! -
Govor'te, gdje je kralj nam, Edmund, e,
Gdje Cordelija?

(Donesu mrtva tjelesa Gonerile i Regane)

Kente, vidiš li? -

Kent. Vaj, kako to?

Edmund. O, Edmund bješe ljubljjen,
Jer jedna drugu za me otrova,
A onda sebe ubi.

Albany. Tako je.
Pokrijte lica im.

William Shakespeare: Kralj Lear

Edmund. Moj život gine.
I protiv svoje ćudi vlastite
Učinit hoću neko dobro. Brzo
Pošaljite - požurite se - u grad.
O glavi radi moje pismo Learu
I Kordeliji. - Pošljite na vrijeme.

Albany. Potecite, potecite.

Edgar. A kuda,
Gospodine? - Tko ima nalog? - Zalog
Oslobođenja pošlji.

Edmund. Dobro misliš.
Na, uzmi mač moj. Daj ga satniku.

Albany. O hitaj, hitaj, tako ti života.

(Edgar ode)

Edmund. Naložismo mu ja i tvoja kći,
U tamnici da smakne Kordeliju
I kaže, da se sama objesila
U očaju.

Albany. Zaštitite je, bozi. -
Odneste ga međutim odavle.

(Odnesu Edmunda)

(Vrati se Lear s mrtvom Kordelijom na rukama, za njim Edgar, Prvi časnik i Drugi)

Lear. Urlajte, urlajte, o urlajte!
Od kamena ste ljudi vi. Da ja
Imadem vaše jezike i oči
I da se njima svojski poslužim,
Prolomio bi nebeski se svod. -
O, zauvijek je otišla. - Ja znam,
Kad netko živi, kada li je mrtav.
O, mrtva je ko zemlja. - Dajte mi
Ogledalo, pa ako njezin dah
Zamagli kamen ili zamuti,
O - onda živi.

Kent. Je l' to sudni dan?

Edgar. Il slika je strahotâ onih?

Albany. Pâda
I propasti.

Lear. Gle, pero to se miče.
O, ona živi! Ako li je tako,

Ta sreća će otkupiti sve boli,
Što ikada sam ja ih osjetio!

Kent (klekne). O gospodaru dragi!

Lear. Molim te,
Otiđi.

Edgar. To je plemeniti Kent,
Vaš prijatelj.

Lear. Ubice, kuga na vas,
Vi izdajnici! Bio bih je mogo
Da spasem. Sad je zauvijek nestade!
O Cordelija. Cordelija, čekaj
Još malo. - Ah! Što veliš? - Njezin glas je
Blag bio vazda, tih i mio, što je
U žene divno. - Ubio sam hulju,
Što smaknula je tebe.

Prvi časnik. Istina,
Učinio je on to, gospodo.

Lear. Zar nisam, momče? Bilo vam je vrijeme,
Kad moja bi ih ljuta posjeklica
Sve natjerala, da poskakuju -
Al sad sam star i ta me nevolja
Uništava. - A tko ste vi? Ja nemam
Baš ponajbolje oči. Reći ću vam
Za časak.

Kent. Ako s dva se čovjeka
Sudbina diči, što je ljubila
I mrzila ih, jednog vidimo.

Lear. To sumoran je pogled. - Niste li Kent vi?

Kent. Da -
Vaš sluga Kent. - Gdje vam je sluga Kajo?⁹⁰

Lear. Valjano on je momče, vjerujte,
I udara baš ljudski. Umro je
I istrunuo.

Kent. Nije, gospodaru,
Jer ja sam taj.

Lear. To vidjet ćemo odmah.

Kent. Od prvog časa, kad je sreća vas
Iznevjerila, slijedio sam vas
Na tužnom putu.

Lear. Dobro došli ovdje.

Kent. I nitko drugi. - Sve je turobno
I mračno, mrtvo. - Starije vam kćeri

⁹⁰ Ovdje čujemo prvi put, da je Lear Kenta (kao slugu) nazivao "Kajo" (Caius).

William Shakespeare: Kralj Lear

Umoriše se same - umriješe
U očaju.

Lear. Da, i ja mislim.

Albany. Ne zna,
Što govori. Badava bismo se
Prikazali mu.

Edgar. Posve uzalud.

(Uđe Drugi časnik)

Drugi časnik. Edmund je mrtav, gospodaru.

Albany. To je
Sitnica samo ovdje. - Gospodo
I plemeniti prijatelji, čujte,
Što smislismo. Koliko utjehe
Još može u tom jadu golemom
Da dođe, to nam neka posluži.
Dok živi ovo staro veličanstvo,
Svu svoju vlast mu prepuštamo mi.

(Edgaru i Kentu)

A vi u svoja prava stupite
S dodacima, što preobilno su
Zaslužile ih te vrline vaše. -
Svi prijatelji okusit će plaću
Za svoju krepost, a svi dušmani
Iskapit čašu svojih nedjela. -
O, gledajte, o gledajte!

Lear. I nju su
Udavili mi, bijednu ludicu!⁹¹
Ne, nema, nema ne, života. Zašto
Da ima život pas i konj i parcov,
A ti i ne dišeš. Ne, nećeš više
Da dođeš, nikad, nikad, nikad, nikad! -
Otkopčajte to dugme, molim vas. -
Zahvaljujem, gospodine. - A ovo
Zar vidite? O, pogledajte je -
Ta pogledajte njene usnice, -
Gledajte amo, amo gledajte!

(Umre)

⁹¹ Ovo je riječ od mila.

Edgar. On izdiše! - O gospodaru dragi!

Kent. O, pukni srce, pukni, molim te!

Edgar. Dignite oči, gospodaru moj.

Kent. Nemojte mučit duha njegovog,
Nek ide samo. Onaj mrzi na nj,
Što bi još dulje raskinjat ga htio
Na muke ovog svijeta krutoga.

Edgar. U istinu se prestavio.

Kent. Čudo,
Što tako dugo on je trpio.
Prisvajao je samo život sebi.

Albany. Odnosite ih otud. - Sada je
Naš posao tek tuga općena.

(Kentu i Edgaru)

A vama, dragi, sva nek bude vlada,
Da dignete nam dom iz teškog pada.

Kent. Ja moram žurno na put da se dadem,
Gospodar zove, slušat ga imadem.

Albany. Učiniti smo samo ono sada dužni,
Što teški čas nam nameće i tužni.
O č uvstvima tek svojim ćemo zborit,
A ne, što sad bi t r e b a l o govorit.
Ti starci⁹², naši mnogo prepatiše,
A od nas mlađih nitko neće više
Toliko na tom svijetu ugledati,
Ni tako dugu ljeta dočekati.

(Odu. Mrtvačka koračnica)

⁹² Lear i Gloster, a možda i Kent.

RJEČNIK

čižak - cajzić, vrsta malene ptice iz porodice zeba

Dover - lučki grad na obali Engleskog kanala (La Manche)

Fortuna - starorimska božica sreće

hrnjav - koji ima hrnju, zečju usnu

Junona - starorimska vrhovna božica

krovinjara - pastirska kuća s visokim krovom

Kupido - starorimski bog ljubavi (Eros, Amor)

lasno - lako

neharnik - nezahvalnik
neharnost - nezahvalnost

pedepsati - kazniti
poloj - mjesto koje plavi voda, poplavno područje
potecí - potrčati

slučiti se - dogoditi se

unča - unca (ounce), engleska mjera za težinu (oko 28 grama)

vaj - jad; (uzvik) - jao!

zasopljen - zadihan
zublja - baklja